

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

4^E JAARGANG

WOENSDAG 5 NOVEMBER 1919

No. 201

INHOUD

	Blz.
VALUTA EN WISSELKOERS door Prof. Mr. H. W. C. Bordewijk	1009
Erfpachtskrommen door P. J. Willekes Macdonald B. I.	1013
Stooktechnische Regeeringsconrôle door G. de Clercq	1015
REGERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED	1016
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	1016—1024
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

3 NOVEMBER 1919.

Zooals gewoonlijk was de geldvraag voor den Novembertermijn weder zeer groot. De prolongatierente noteerde een enkelen dag zelfs 5½ pCt., aan het einde der week trad echter een kleine daling in en werd 4½ en 4¼ pCt. genoteerd. Particulier disconto noteerde 4 pCt. De omzetten waren echter gering en de aangeboden wissels konden slechts moeilijk plaatsing vinden. Vooral in den weekstaat van de Nederlandsche Bank komt de groote geldvraag tot uiting. De staat is opgemaakt op 1 November des avonds; de geheele geldbehoefte van den eersten dag der maand komt er op voor en bovendien de storting op het schatkistpapier. De binnenlandsche wissels veranderden slechts weinig, de vermeerdering belooft hier ongeveer 8 millioen; bij de beleeningen is de vermeerdering echter veel belangrijker. Een vermeerdering van bijna 40 millioen had hier plaats. Verder werd het tegoed in rekening „van anderen” 18 millioen kleiner, zoodat in totaal de bankbiljettenomloop bijna 58 millioen grooter werd.

VALUTA EN WISSELKOERS.

If the Bank should be again called upon to pay their notes in specie, the effect would be to lessen greatly the profits of the Bank without a correspondent gain to any other part of the community. If those who use one and two, and even five pound notes, should have their option of using guineas, there can be little doubt which they would prefer; and thus, to indulge a mere caprice, a most expansive medium would be substituted for one of little value.

RICARDO.

De depreciatie van de valuta's der ex-belligerenten — Amerika en Japan uitgenomen — en vooral de catastrophale daling van Mark en Kroon, hebben reeds veel pennen in beweging gebracht. Nog in de no.'s 195 en 196 van dit weekblad werd opgenomen een interessante verhandeling van Mr. E. C. van Dorp, de Utrechtsche privaat-docente in economie, over „de Marken”. Het worde mij vergund het vraagstuk der depreciatie eens van een andere zijde te benaderen, naar aanleiding van een zeer instructieve, onuitsproken rede van den metallist Ludwig Pohle: „Das Problem der Valuta-Entwertung”, opgenomen in de „Vorträge der Gehe-Stiftung zu Dresden”, ¹⁾ gedateerd 16 November 1918 en een brochure van den nominalist Karl Elster: „Die deutsche Valutapolitik

¹⁾ 9. Band 1918, Heft 5.

nach dem Kriege”, in dit jaar verschenen als 59. Heft der „Finanz- und Volkswirtschaftliche Zeitfragen” van Georg Schanz en Julius Wolf. Vooral de lezing van Pohle zou ik, ondanks zijn metallisme, iederen belangstellende willen aanbevelen, wegens den glashelderden betoogtrant en den magistralen eenvoud, die als het ware spelenderwijs de moeilijkheden van het vraagstuk te boven komen. Het boekje van Pohle is vooral belangrijk om het verband, dat hij legt tusschen depreciatie van het nationale geld in het binnen- en in het buitenland. Veelal wordt deze samenhang ôf voorbijgezien, ôf verkeerd begrepen. Zoo is een wijdvertakte meening, dat de daling der valuta op de buitenlandsche wisselmarkt de reflex is van een z.g. ongunstige of passieve betalingsbalans en dat die daling, causaal verbonden met de factoren, die deze balans beheerschen, eigenlijk bitter weinig heeft uit te staan met binnenlandsche gelddepreciatie. En wanneer er al een samenhang wordt aangenomen, dan is het in dezen zin, dat eerst de valuta gaat dalen in het buitenland en daarna die beweging zich naar het binnenland voortplant. Daartegenover zegt Pohle: terug naar Ricardo, die het primum agens gezocht heeft in den toestand van het geldwezen binnen de landsgrenzen. Hij, Pohle, spreekt het vermoeden uit, dat de heerschende theorie, welke andersom redeneert, gegeneraliseerd heeft uit het speciale geval der zilverdepreciatie na 1870, doch wat voor deze gelden moge, is daarom nog geenszins van toepassing op depreciatie der valuta in het algemeen en met name niet wanneer het gaat om de verklaring van den waardeteruggang van papiergeld. Bij het zilver kan men zeggen, dat de oorzaak in het buitenland lag, in zoover de daling van den zilverprijs (in goud) op de wereldmarkt voorafging aan de depreciatie van het ruilmiddel in de landen met zilver als standaard: „Der Wert des Silbers im Verhältnis zum Golde erfuhr auf dem Weltmarkte eine Verschiebung zu Ungunsten des Silbers. Demgemäss sank auch der Wert des Geldes der Silberwährungsländer im Auslande, wo es ja nur eine Ware darstellte. Der Binnenwert des Silbergeldes dagegen, seine Kaufkraft im Inneren der betreffenden Länder, wurde nicht sofort in diese Bewegung hineingezogen, sondern passte sich erst allmählich ihr an. Man nehme als Beispiel etwa Indien, das als Silberproduktionsland selbst gar keine wesentliche Rolle spielt, wohl aber zu der kritischen Zeit der siebziger und achtziger Jahre bis 1893 noch eine reine Silberwährung besass. Hier war es nur naturgemäss, dass die Entwertung des Landesgeldes von aussen nach innen vor sich ging, und dass dabei der Stand der Löhne, Warenpreise u. s. w. im Innern nur mit grosser Langsamkeit der Bewegung nach unten folgte, die das Landesgeld auf dem Weltmarkte durchzumachen hatte.” Bij den z.g. papieren standaard, aldus terecht Pohle, ligt de zaak gansch anders: „Das, was hier die Entwertung hervorruft, ist in erster Linie die fortgesetzte Vermehrung des Papiergeldumlaufs, also ein Vorgang, der sich im Innern des Landes abspielt und hier auch sofort in seinen Wirkungen auf die Waren-

preise fühlbar werden muss." Heeft dan de daling van den koers van het nationale geld op de buitenlandsche markt causaal niets te beteekenen, is zij reflex zonder meer? Men moet onderscheiden tusschen tijdelijke en duurzame bewegingen. Voorbijgaande oorzaken, b.v. misgewas, dat door versterkten import moet worden gecompenseerd, kunnen tijdelijk de betalingsbalans ongunstig stemmen en daarmede de valuta, in het buitenland, drukken. Dan doen echter de wisselkoersen al spoedig hun uitvoer-prikkelen, invoer-belemmerenden invloed gevoelen, om de eenvoudige reden, dat het algemeen prijsniveau noch hier noch ginds noemenswaardige wijziging onderging: bij de *bestaande* prijzen van goederen en diensten vindt in de hoogere noteering van buitenlandsche valuta de nationale exporteur een extra-bate, de dito importeur een onverwachte schade, die beide haar effect zullen hebben en aan de lagere noteering van het buitenslands spoedig een eind zullen maken. Een beroep op de betalingsbalans, mits men bij deze niet halt houdt, is in het hier geschetste geval ter verklaring niet misplaatst. Maar gaat het nu aan, die betalingsbalans als verklaringsgrond in de huidige omstandigheden er bij te halen en zonder voldoende cijfermateriaal te betoogen, dat de uitvoerder middenrijken tijdens den oorlog vrijwel stond, hun invoer nog langen tijd, zij het decrescendo, voortgang had, en *dus* Mark en Kroon wel moesten vallen op een peil. . . . ? Welk peil, mag worden tegen-
geworpen. Alleen aan een blinde kan de leemte in de redeneering ontgaan. Er valt, dunkt mij, niet veel tegen in te brengen, wanneer Pohle zegt: „Es ist überhaupt kaum möglich über das Gesamtergebnis der Verschiebungen, die unsere Forderungs- sowie unsere Zahlungsbilanz gegenüber dem Auslande während des Krieges erfahren haben, etwas Zuverlässiges festzustellen." Hij wijst er dan op, dat ook de import door de blokkade ten zeerste is ingekrompen en dat er tegenover de verliesposten op de „Forderungsbilanz" een belangrijk actief staat in den vorm van verkoop van buitenlandsche effecten en andere titels van waarde aan het neutrale buitenland, stellig voor vele honderden millioenen, misschien voor milliarde: Evenzoo verwerpt Pohle de restloze verklaring van het waardeverlies van het geld uit de productie- en transportomstandigheden. Deze verklaren slechts een deel der duurte. Voor hem ligt de hoofdverklaring in den veranderden toestand van het ruilmiddel en hij handhaaft daarbij nadrukkelijk de indén laatste tijd nogal aangevochten z.g. quantiteits-theorie. Aardig is het, zooals Pohle zich uit over de goedkope critiek, waaraan die theorie veeltijds was blootgesteld en die niet bepaald „einen Ruhmestitel der deutschen Nationalökonomie" uitmaakt: „Junge Doktoranden schon glaubten sie mit einigen seichtem Einwänden von oben herunter abtun zu können. Die Punkte, in denen man die Quantitätstheorie richtig stellen und ihr Widerspruch mit der Wirklichkeit vorwerfen zu müssen glaubte, waren dabei so naheliegend und selbstverständlich, dass diese Kritiker sich bei einigem Nachdenken selbst hätten sagen können, dass den Männern, welche die Quantitätstheorie aufgestellt und sie ausgebaut haben, ihre Einwände auch nicht gut entgangen sein könnten. Schliesslich sind Männer wie Hume und Ricardo, aus Deutschland etwa Samuel Oppenheim, um nur einige Hauptvertreter der Quantitätstheorie zu nennen, doch auch nicht gerade Dummköpfe gewesen." Wat er van te denken, wanneer iemand als Lansburgh, schoon op den bodem dezer theorie staande, tegen haar uitpakt?

Maar nu dan de groote vraag omtrent het verband tusschen depreciatie eener valuta in buiten- en binnenland. Wanneer de betalingsbalans de eenige reden is der lage noteering, of, zooals Pohle het uitdrukt: „wenn lediglich der Aussenwert des Geldes der betroffenen Teil ist, während die Kaufkraft im Innern unverändert geblieben ist," dan valt op een spoedig herstellen te rekenen. En nu keert Pohle de redeneering om:

„Bleibt die Entwertung dauernd bestehen, korrigiert sich der Rückgang der Valuta nicht bald von selbst wieder, so ist das ein sicheres Anzeichen dafür, dass das Papiergeld nicht nur gegenüber dem ausländischen Goldgeld eine Entwertung erfahren hat, sondern dass auch seine Kaufkraft im Innern gesunken ist, und dass die Entwertung der Valuta daher auch, solange dieser Vorgang anhält, eine dauernde sein wird." Hoe komt het dan, dat, in dit geval van een binnenlandsche depreciatie, de compenseerende werking der wisselkoersen niet ingrijpt en den „intervalutarischen" koers herstelt op het oude peil? Doordien, tengevolge van het gewijzigd prijsniveau in het betrokken land, de uitvoerprikkel resp. de invoerbelemmering uitblijft. Wat den uitvoer betreft: de wisselkoersen zijn gestegen, maar de uit te voeren goederen komen den exporteur ook zooveel duurder te staan. Wat den invoer aangaat: de voor remise benodigde wissels zijn zooveel duurder geworden, doch de goederen brengen in geld naar rato meer op. Aldus wegen voor- en na-deel tegen elkander op en blijft de valuta-sterkende tendens, die bij een incidenteel omslaan van de betalingsbalans naar de passieve zijde vanzelf intreedt, hier ongeboren. Pohle drukt zich ten aanzien van het onderhavige vraagpunt nu aldus uit: „Was die Valuta-Entwertung unmittelbar hervorruft, mag meist eine Verschlechterung der Zahlungsbilanz sein, was aber die Valuta-Entwertung erst zu einer dauernden macht, das ist das Sinken der Kaufkraft des Geldes im Innern des Landes. Denn erst das Sinken der Kaufkraft im Innern macht es der Zahlungsbilanz unmöglich, sich wieder zu bessern." De bedoeling is duidelijk, doch de formulering schijnt mij niet volkomen geslaagd. Gezegd wordt hier, dat het dalen der geldswaarde in het binnenland de „Valuta-Entwertung" duurzaam *maakt*: dit is echter, zóó uitgedrukt, een tautologie. Pohle had moeten zeggen, dat een achteruitgang der valuta, zoo zij zich tot de buitenlandsche noteering, m.a.w. tot den intervalutarischen koers beperkt, niet duurzaam kan wezen, doch dat een daling van de koopkracht van het geld binnenslands niet zoo spoedig kan worden ongedaan gemaakt. Of verder de concessie, die hij doet aan de leer, welke het primum movens in het buitenland legt, noodig is geweest, betwijfel ik. Het is althans moeilijk in te zien, waarom zoo'n duurzame depreciatie een ongunstige betalingsbalans en daaruit voortvloeienden ongunstigen wisselkoers ook maar als eerste aanleiding voor haar intreden zou behoeven. De beweging kan evenzeer haar uitgangspunt in binnenlandsche maatregelen of gebeurtenissen nopens het geldwezen nemen. Een voorkeur voor de betalingsbalans als aanleiding, als waarvan Pohle in bovenvermeld citaat met het woord „meist" doet blijken, is m.i. niet gerechtvaardigd. Veeleer kan overmatige geldproductie zeer wel eerst de binnenlandsche prijzen opzetten en via deze den uitvoer tegengaan, den invoer aanmoedigen, waardoor de tendens naar een passieve betalingsbalans zou ontstaan.

Het is alleszins juist, wat Mej. Mr. van Dorp schrijft, dat de handel geenerlei belang heeft bij een hooge of bij een lage valuta: „de handel heeft alleen belang bij een vaste valuta". Nu heeft aan die vastheid de laatste jaren alles ontbroken, en juist de volstrekte onvastheid heeft geleid tot koersen van Mark en Kroon, als wij thans beleven, en die b.v. een jaar geleden niemand voor mogelijk zou hebben gehouden. Bijzonder lezenswaard is hetgeen Pohle opmerkt omtrent de sociaal-economische gevolgen van een voortschrijdende gelddepreciatie en de gevolgen in omgekeerde richting, die zouden optreden, wanneer men zou trachten Mark en Kroon op hun vroegere goudwaarde te herstellen. Ik kan er niet aan denken, alles weer te geven, wat de duitsche econoom in dezen aanvoert. Slechts enkele hoofdzaken, waarbij tevens een licht geworpen wordt over de vermoedelijke ontwikkeling in de toekomst. Van belang is de onderscheiding tusschen de „wirtschaftlich aktiven" en „— passiven

Gesellschaftsklassen". De laatsten zijn de renteniers, de vastbezoldigden, de gepensioneerden, de eersten voornamelijk de ondernemers, maar ook — waar vroeger wel anders over gedacht is — de arbeiders. Deze groepen hebben bij verschuiving in de koopkracht van het geld tegenstrijdige belangen. De ondernemers, met hun in tijden van mindere duurte opgedane voorraden, grondstoffen etc., profiteeren enorm van een verdere stijging der prijzen. En wat de arbeiders betreft, zij hebben bij die duurte wel niet dat directe belang, maar toch is het onweersprekelijk, dat de „Hochkonjunktur" tal van bedrijven nog staande houdt, die bij dalende markt onverbiddeijk zouden ineenstorten, hetgeen de bestaande werkloosheid zou vergrooten. En dan is het evenmin te ontkennen, dat het loon zich verwonderlijk snel aan de stijging der productenprijzen heeft aangepast en dat zelfs niet zonder grond mag worden beweerd, dat de lonacties in de haussebeweging een deel der leiding hebben. Terecht zegt Pohle, dat vroeger het arbeidsinkomen „infolge einer ihm anhaftenden Schwerfälligkeit als ein besonders schwer zu erhöhender Einkommenszweig hingestellt (wurde). Nach den Erfahrungen des Weltkrieges wird sich diese Lehre kaum noch aufrecht erhalten lassen. . . . Die Tatsachen sprechen auch allzu deutlich dagegen." Degenen, die het loodje leggen, zijn natuurlijk de lieden met vaste inkomsten, en verder alles wat crediteur is en minder koopkracht terugontvangt dan destijds afstond. Er is hierin geen zweem van gerechtigheid te onderkennen. Maar zal men nu dat onrecht cumuleeren, door een prijsbeweging in tegengestelde richting in te leiden, wat het geval zou zijn bij een herstel van de valuta op het vroegere (goud)peil? Eigenlijk is de vraag, waar het te dezen praktisch op aankomt, deze: of er veel kans bestaat, dat een dergelijke valuta-politiek zal worden gevolgd. Deze vraag moet om verschillende redenen ontkennend worden beantwoord. Vooreerst is de invloed der economisch passieve elementen, die vooral bij stijgende geldswaarde belang hebben, veel geringer dan die der actieven; zooals Pohle het uitdrukt: „Die wirtschaftlich aktiven Gesellschaftsklassen sind es immer in erster Linie, welche die allgemeine Wirtschaftspolitik eines Staates bestimmen, nicht die Rentner, die Festbesoldeten und Pensionäre." Zoo zal dus het heele heil der direct aan de productie deelnemenden, in de eerste plaats de ondernemers- en handelsstand, front maken tegen geldpolitieke maatregelen, welke strekken tot het vroegere pari terug te keeren. Wat er ook gebeure, of de staat de valuta stabiel maakt op den voet der huidige depreciatie (devaluatie, muntverzwakking) dan wel op den voet van de vroegere goudwaarde van het geld, of op een tusschenliggend punt, steeds lijdt of de eene of de andere groep der bevolking onrecht. In het laatste geval, bij herstel der valuta, genieten de crediteuren uit den tijd der depreciatie, daaronder de breede schare der deelnemers aan oorlogs- en crisisleeningen vooral der laatste jaren, een door niets te billijken voordeel op kosten van de debiteuren, d.i. in de eerste plaats de in den Staat-debiteur georganiseerde gemeenschap. En bij de eerstgenoemde methode, de vastlegging van de bestaande depreciatie, treft natuurlijk alle nadeel de crediteuren uit den tijd der hogere geldswaarde, waartoe behooren de bezitters van oudere staatschuld, een nadeel dat adequaat is aan het voordeel van de debiteuren uit de desbetreffende crediettransacties. Wat zal de Staat doen? Pohle waagt zich niet aan een stellige profetie. Maar wel is er een sterk vermoeden in de richting van devaluatie. Hij zegt: „Je mehr die vom Staate während des Krieges kontrahierten Schulden anschwellen, bis sie vielleicht an Umfang sogar die aus der Vorkriegszeit aushaftende Summe der festverzinslichen Forderungen übertreffen, um so mehr wird sich die Wagschale zu Gunsten der Methode der Devaluation senken. Der Staat wird dann auch selbst in immer stärkerem Masse darin interessiert, dass das Sinken des Geldwertes zu einer dauernden

Erscheinung gemacht wird." Zooals Cassel het zeer juist uitdrukt: „die wirkliche Last einer jährlichen Rentenzahlung von einer Milliarde muss sich natürlich verdoppeln, wenn die Geldeinheit, in der die Schuld berechnet wird, verdoppelte Kaufkraft erhält." Men moge het uitblijven van (volledig) herstel nog zoo betreuren, zoo is dat geen reden om blind te zijn voor den geweldigen factor van den staatschuldendienst in vrijwel alle landen van Europa, een dienst, die de belastingen nu reeds moet opdrijven tot de grens van het mogelijke om aan staatsbankroet te ontgaan. Dit laatste zou, door terugkeer tot de vroegere valuta-toestanden, waarschijnlijk niet meer te vermijden zijn. De opmerking van den Oostenrijker Rosenberg, door Pohle overgenomen, dat de Staat, voor de keus geplaatst of onrecht te doen door zijn oude schuldeischers met minderwaardig geld te betalen of onrecht te lijden door zijn nieuwe schuldeischers met meerwaardig geld te voldoen, zijn beslissing „kaum nach den Grundsätzen des Evangeliums" zal nemen, is in het aangezicht van den fiscaal nood in heel Europa van groote suggestieve kracht. Maar, kan men tegenwerpen, is die zg. devaluatie, die vastlegging van de valuta op het tegenwoordig depreciatiepeil (eventueel op een of ander tusschenliggend peil), niet een vermomd staatsbankroet? Tot zekere hoogte: ja. Doch er moet naar den eenen of anderen kant gekozen worden. En waar enerzijds de oude schuldeischers niet de koopkracht gerestitueerd krijgen, die hun toekomt, daar past toch aan den anderen kant de zeer dringende vraag, of *dit* nu wel de tijden en de omstandigheden zijn, die den Staat zouden kunnen legitimeeren om op kosten van de zwaargedrukte belastingbetalers geschenken uit te deelen aan zijn crediteuren der depreciatieperiode, te meer, waar juist in deze periode de staatschulden geweldig zijn gaan zwellen, te meer ook, waar die nieuwere en nieuwste staatschuldeischers ongetwijfeld voor een zeer groot deel uit hen bestaan, die tot de door den oorlog bevoordeelden, de O.W.-ers, behooren? Daarbij komt nog een overweging van groote kracht. Het ware nl. alleen mogelijk het rad der depreciatie terug te wentelen en tot den vroegeren toestand op geldgebied weer te keeren door maatregelen te nemen, rechtstreeks op vermindering van het in massa uitgegeven papiergeld gericht. Dat geld kwam goeddeels in omloop door directe of indirecte staatsleeningen bij de circulatiebank, aangegaan wegens de buitengewone credietbehoeften van den staat-in-oorlog. Pohle wijst er op, dat de eenige manier om al dat geld kwijt te raken is, dat de Staat zijn oorlogsschuld aan de Bank aflost. Hoe? Door een milliardenleening. Maar dat beteekent, dat de Staat op de kapitaalmarkt beslag legt op een tijdstip, waarop de particuliere nijverheid voor het op gang brengen en uitbreiden der vredesproductie een behoefte aan kapitaal heeft als nimmer is gevoeld. Tot zulk een oneconomische gedraging, waardoor veel dringender behoeften worden opgeofferd aan het twijfelachtig belang van valuta-herstel, kan slechts een gouvernement, dat alle inzicht mist in de wezenlijke eischen van welvaart-politiek, worden bereid gevonden. En nu Elster.

Van zijn nominalistisch standpunt uit bespreekt Karl Elster in zijn bovengenoemd geschrift eerst „die Theorie des intervalutarischen Kurses," dan de „Wege und Ziele der Valutapolitik," en ten slotte „die deutsche Valutapolitik nach dem Kriege." Het gebruik van de ingewikkelde terminologie van Knapp zal stellig aan een verbreiding buiten den kring der ingewijde vak-theoretici in den weg staan. Slechts enkele hoofdzaken moge ik uit de brochure aanstippen, daar zij zich, ook wegens haar polemisch karakter, minder goed voor een uitvoerige bespreking leent dan het klare betoog van Pohle. Naast veel goeds komt er veel aanvechtbaars in voor. Elster begint met voorop te stellen, dat de intervalutare koers van een betaalmiddel zijn prijs is, uitgedrukt in het valutaire geld van een ander land: „Wird dieser Leitsatz

festgehalten, so biete die Theorie des intervalutarischen Kurses keine ihr eigentümlichen besonderen Schwierigkeiten dar. Sie fällt zusammen mit der Preistheorie, als deren Sonderfall sie sich darstellt." Wanneer hij dan verder zegt, dat de intervalutare koers van een betaalmiddel zich „ergibt aus Angebot und Nachfrage nach diesem Zahlungsmittel und ausschliesslich aus diesem," dan meen ik, dat hij hier Mej. Mr. Van Dorp tegenover zich vindt, die immers in haar artikel over „de Marken" schrijft: „Nu is een wissel geen waar en de prijs van den wissel niet te vergelijken met den prijs van een waar; en men past de vraag-en-aanbod-theorie hier op geheel onjuiste wijze toe." Het loont de moeite hier even bij stil te staan. De beantwoording van de vraag, of een wissel een „waar" is, hangt natuurlijk geheel af van de begripsvoorstelling, welke men aan het woord verbindt. Ik zou meenen, dat een waar is een roerend economisch goed. In dien zin is een wissel zeer stellig een waar en met andere waren onderworpen aan de algemeene waardewet. De wissel voorziet in een economische behoefte. Hij voorkomt het lastige en kostbare, ook min of meer gevaarlijke geldzenden. Hij bezuinigt op het gebruik van wettelijke betaalmiddelen door het ondersement. Hij is, wanneer er eenige tijd tusschen trekking en vervaldag verloopt, een zeer gewaardeerd middel om aan crediet te komen. Al deze economische functies stempelen den wissel tot een waar als bovenbedoeld. Nu kan men zeggen, dat niet de wissel de eigenlijke waar is, doch de geldsom waarop hij luidt, m.a.w. men kan den wissel alleen representatieve natuur toekennen. Doch dan komt men m.i. toch in botsing met bovengenoemde wisselfuncties, die immers zeer speciaal aan den wissel eigen zijn, die tot zijn ontstaan en groote verbreiding hebben geleid en die juist niet door de geldsom zelve kunnen worden vervuld. Wie in Berlijn of Amsterdam een wissel koopt op Londen, koopt niet tegen zooveel marken of guldens zooveel ponden, doch een *vorderingsrecht* op zooveel ponden en het is moeilijk in te zien, tenzij men aan alle vorderingsrecht het karakter van economisch goed wil ontzeggen, waarom *dit* vorderingsrecht niet een waar zou wezen, die op zeker oogenblik een zekeren prijs doet. Ook de begrippen wisselhandel en wissel-arbitrage duiden op het warenkarakter van den wissel. De prijs van een wissel kan zóó hoog stijgen, zóó laag dalen, dat er de voorkeur aan gegeven wordt langs anderen weg zijn schuld te voldoen of zijn vordering betaald te krijgen en dit is, dunkt mij, het klaarste bewijs, dat de prijs van den wissel iets anders is dan de prijs van de geldsom, die in den wissel staat uitgedrukt. Ware de wisselkoers b.v. werkelijk de prijs van het Engelsche pond, dan zou er geen mogelijkheid zijn om op goedkoopere wijze aan een pond te komen, daar er dan door het representatie-karakter identiteit zou bestaan.

Het is merkwaardig, hoe Elster, langs geheel anderen theoretisch-economischen weg dan Pohle, ongeveer¹⁾ tot gelijke slotsom komt. Hij zegt o.a.: „Die Zweckmässigkeit des festen Kurses steht ausser Frage. Seine Vorzüge liegen so offensichtlich zutage, dass eher vor ihrer Ueberschätzung gewarnt, als ihrer Unterschätzung widersprochen werden muss. . . . Schwankende Kurse stören den Kaufmann, aber nicht nur ihn. Es ist bekannt. . . . wie eine Aenderung der Kurse ganze Industrien zu beeinträchtigen vermag. Der Einfluss sinkender Kurse²⁾ auf den Export eines Landes kann dessen gesamte Volkswirtschaft umgestalten." En verder: „Der feste Kurs ist ein Gewinn; der „hohe" Kurs — zunächst einmal ein missverständlicher Ausdruck." Hij gaat nu na of koersstijging een wenschelijk verschijnsel is en verder of het mogelijk zou zijn door een kunstmatige ver-

heffing van den koers „einen wirtschaftlichen Aufschwung zu fördern." Een stijgende koers beteekent, dat het buitenland meer aan „ons" te betalen heeft, dan „wij" aan het buitenland: „Dies kann erfreuliche Gründe haben und pflegt sie zu haben; unbedingt nötig aber ist es nicht." Wat dit laatste betreft, wijst Elster op het aangaan van een leening in het buitenland, „die aufzunehmen die Not gebot". Elster ziet in de koersvorming de resultante der „pantopolischen Beziehungen," waaronder te verstaan zal zijn de totaliteit van het verkeer van een land met het buitenland in zijn geheel. Er is echter wisselwerking: „so gut wie durch eine Einwirkung auf den Gang der Wirtschaft der intervalutarische Kurs beeinflusst werden kann, so kann umgekehrt durch eine künstliche Beeinflussung des intervalutarischen Kurses eine Einwirkung auf die Wirtschaftsentwicklung ausgeübt werden." En nu waarschuwt Elster tegen het valsche pari, waarmee bedoeld wordt vastlegging van een koers „der den pantopolischen Verhältnissen nicht entspricht." Hij noemt dit een „Fehlgriff bedenklichster Art," en licht zulks met een beroep op Bendixen's „Währungspolitik und Geldtheorie" nog nader toe met de woorden „wenn die Opfer für eine Befestigung des Pari in natürlicher Kurshöhe erträglich sind und in den Vorteilen des festen Kurses ihre volle Bezahlung finden, so müssen die Opfer, die *der Kampf um das falsche Pari* eine Volkswirtschaft auferlegt, diese Volkswirtschaft auf das allerschwerste beeinträchtigen." Elster is tegen de z.g. contractie, de inkrimping van de papiercirculatie als middel om de koersen te verbeteren, heftig gekant. Hij ziet er niet het minste heil in en zegt zoo onomwonden mogelijk: „Massnahmen zur Bekämpfung der Inflation können keinen Falles darauf rechnen, durch ein Steigen des intervalutarischen Kurses belohnt zu werden. . . . Der Kriegskurs der Reichsmark ist ja *heute* nichts anderes als der symptomatische Ausdruck der Verarmung Deutschlands durch den Krieg. Die Kontraktion würde Deutschland nicht reicher machen; wie sollte sie also zur Hebung der deutschen Valuta führen?" Deze redeneering is veel zwakker dan Pohle's betoog tegen een herstel der valuta. Want komt Elster hier niet ten eenenmale in conflict met de terecht eerst door hem aangenomen wisselwerking tusschen de pantopolische verhoudingen en den intervalutairen koers? Zal een daling van den prijzenstand in Duitsland, bij afnemende inflatie, niet een rem voor de invoeren, een prikkel voor de uitvoeren worden? Intusschen constateer ik, dat ook deze econoom tot dezelfde conclusie komt als de woordvoerder uit het andere geldtheoretische kamp: „Eine einsichtige Wirtschaftspolitik wird aus der Not eine Tugend machen und sich bemühen, die Inflation zu „konsolidieren". Uns tut es nicht mehr Weh; wenn wir gelegentlich von den Preisen vergangener Zeiten lesen, und kommende Geschlechter werden auch dem Preisstande von 1914 nur mehr geschichtliches Interesse entgegenbringen.

. . . Die Inflation, die den Gläubiger schröpft, ist der hilfreiche Freund aller derer, die an Schulden tragen; und die Kontraktion wäre für die Reichs- und Staatsfinanzen eine nur schwer erträgliche reformatio in peius."

Ik heb het van belang geacht, deze mededeeling in de kolommen van dit tijdschrift te doen, omdat daardoor inzicht kan worden bevorderd in de waarschijnlijke ontwikkeling, welke het valuta-vraagstuk in de komende jaren zal doormaken. Wanneer niet vele teekenen bedriegen, zal de nood der tijden het herstel der valuta's, althans van de middenrijken, belletten.¹⁾ Men behoeft dat niet als een ramp te zien,

¹⁾ De stemmen, die op fixeering van de valuta op het huidig depreciatiepeil langs den weg der devaluatie aandringen, nemen in Duitsland toe. Men zie de memorie van Alfred Lansburgh aan Minister Erzberger, N. R. Ct. van 17 Oct. '19, Avondblad A, en reeds vroeger de rede van Oskar Wassermann, directeur van de „Deutsche Bank", gehouden

¹⁾ Afgezien n.l. van de „Aufnahme der Barzahlungen".

²⁾ d. i. daling van de waarde der nationale valuta, of stijging van het papier op het buitenland bij de continentale noteeringsmethode.

mits eindelijk stabiliteit verkregen worde. De waarschijnlijkheid, dat aldus de gang van zaken zal zijn, wordt versterkt door de merkwaardige samenstemming, in de conclusie, van de twee besproken economen, die door een onoverbrugbare geld-theoretische kloof gescheiden, nochtans gelijkelijk een heffen van den geldkoers op het oude peil uit den boeze achten.

H. W. C. BORDEWIJK.

Groningen, October 1919.

ERFPACHTSKROMMEN.

Er is bij vele bestuurders van openbare lichamen, hetzij feitelijke, hetzij adviseerende, een streven om geen onroerend goed meer te verkoopen, maar het in erfpacht uit te geven. Weliswaar wordt die erfpacht veelal slechts beschouwd als huur met een toevallige bepaling omtrent den opstal, die het geval voor den pachter min of meer speculatief maakt, maar voor beide partijen zou het beter zijn, indien deze begrippen niet verward werden. Dan zou ook voorkomen worden, dat bij afloop door den pachter of zijn „erven” een zekere onnoozele onbekendheid met die bepaling wordt misbruikt om van den verpachter een afkoop-som los te krijgen. Vooral wanneer hij kan bewijzen, dat ook de verpachter eigenlijk alleen aan verhuur gedacht heeft, krijgt die speculatie op het medelijdenkans van slagen. Ook voor den verpachter en zijn opvolgers ware het beter dit uit te schakelen, al zal ook een niet speculerend pachter tot minder jaarlijksche pacht bereid zijn.

Want het beding van oplevering van den opstal beïnvloedt de huur; te onderzoeken in welke mate dit in rekening gebracht behoort te worden, is het doel dezer studie. Zooals verderop zal blijken, kunnen beide begrippen zeer wel in één contract vermengd worden. Voorloopig blijve echter het deel, dat de „huur” in den „canon” vertegenwoordigt, buiten beschouwing. Juist door die vermenging van begrippen heeft de vaagheid van „erfpacht” den laatsten tijd een abnormale attractie; men hoopt, wellicht onbewust, daarmee het onmogelijke te bereiken: dat eigenaar en gebruiker beiden een zekerheid als van vollen eigendom verkrijgen. Inderdaad vertoonde de oude erfpacht, vooral de „eeuwigdurende”, eenigszins dat beeld. Het eigenaardige daarbij was, dat het meest typische, de overdracht van den opstal bij het eindigen der verbintenis, verviel: pachter en eigenaar stonden in volkomen gelijkheid tegenover elkaar, tot dat, door aankoop van grond of opstal de volle eigendom aan een van beiden kwam en hun machteloosheid werd opgeheven.

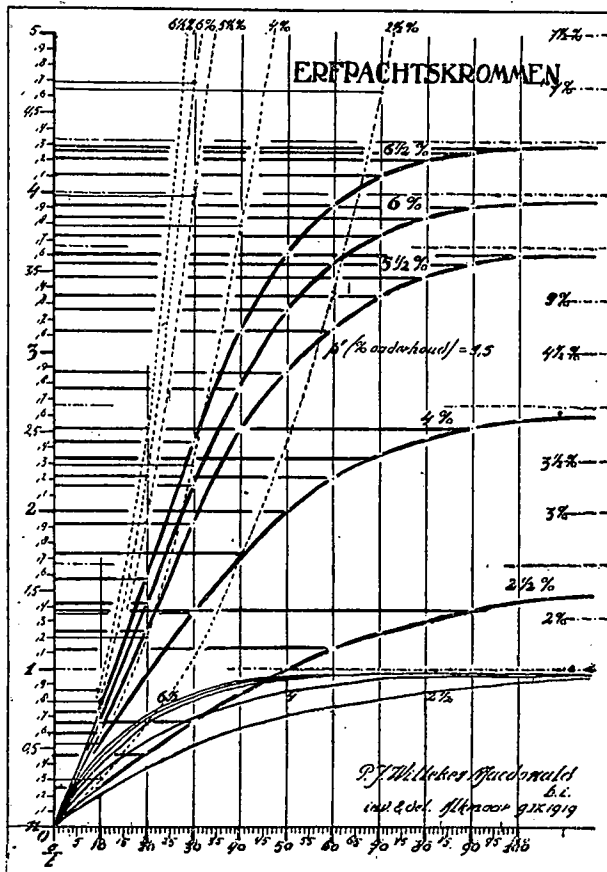
Evenzeer valt de overgang van den opstal weg, wanneer de erfpacht alleen ten doel heeft later de vermeerderde terreinwaarde in handen te krijgen. Op korten termijn zou dit geen zin hebben, dan moest men de handen vrij houden om het gunstigste oogenblik aan te grijpen; maar op langen termijn kon de waardevermeerdering, die voor de oplevering van den opstal in de plaats kwam, opwegen tegen het gemis van de rente van dat deel der huidige waarde, dat niet door huur te dekken was. Zoo'n geval laat zich zeer wel indenken bij onvruchtbare gronden, op ruimen afstand van steden, havens en dergelijke, gelegen. Van eeuwigdurende erfpacht kan dan geen sprake zijn: de waardevermeerdering zou dan oneindig groot moeten zijn!

Tusschen deze twee beschouwingen in staat de mijns inziens juiste, soepeler dan die verouderd stabiele, zekerder dan de optimistisch speculatieve, die, waarbij voor erfpacht op termijn de oplevering van den opstal beschouwd wordt als vergoeding voor de

voor de „Deutsche Gesellschaft 1914”, waarvan een kort verslag in de N. R. Ct. van 23 Juni '19, eveneens Avondblad. Wassermann zegt, dat de schade, die de Deutsche volkshuishouding lijdt, veel minder op den huidige stand der valuta berust dan op haar (gemis van) stabiliteit.

gemiste rente* van het ongedekte terreinkapitaal. Zooals aan het eind zal worden betoogd kan, bij een zuiver stelsel de termijn ook tijdens den loop worden bepaald: de pacht wordt wederzijds opzegbaar, daar de afkoopsommen voor elk oogenblik te bepalen zijn. Toch moet nu, omdat het opleveren hoofdzaak wordt, de onderhoudsplicht van den pachter in de berekening worden opgenomen. Ten slotte is het die uitgave, in verhouding tot de gemiste rente, die de verhouding van pachter tot verpachter bepaalt: op zeer langen termijn zinkt de stichtingswaarde van den opstal in het niet, steeds zuiverder nadert men de bovengenoemde verhouding, zonder de gedwongen gelijkheid van het eerste, of de oneindige grootte van het tweede systeem te verkrijgen. Om die verhouding te bepalen, moet aan den pachter een bepaalde opleveringseisch gesteld zijn; wil de verpachter dien verminderen door speculatie op waardevermeerdering van den grond, dan is dat slechts één der vele mogelijkheden, die aanleiding geven secundaire bepalingen te maken.

Alvorens tot de berekening en de beschrijving der krommen, die deze stellingen bewijzen, over te gaan, mag er wellicht aan worden herinnerd, dat de „canon” in beginsel slechts een recognitie is, dat hij vergroot kan worden, indien er huur bij komt, maar dat in het tegenovergestelde geval, wanneer namelijk de terreinwaarde te gering zou zijn in verhouding tot den opstal, een bijdrage in de stichtingskosten of een afkoop-som ten laste van den verpachter kan komen. Zoowel een reële canon als tegelijk een afkoop-som te bedingen is echter onlogisch.

De hierbij afgedrukte krommen zijn voor de drie opvattingen ontworpen ter verduidelijking van haar verschil. Tevens is de invloed van den aan te nemen rentevoet in beeld gebracht, want waar van gemis der rente van ongedekt kapitaal gesproken is, moet er natuurlijk een rentevoet worden aangenomen. Dit gemis wordt met de (horizontaal uitgezette) jaren grooter: hoe langer de erfpacht zal duren, zooveel grooter opleveringswaarde moet er geëischt worden. Daarom is in de hoogte uitgezet: de verhouding van die opleveringswaarde tot die van de (ongedekte)

terreinwaarde, de economische machtsverhouding van pachter tot verpachter.

In de eerste veronderstelling is de opstal gelijkwaardig aan de te missen rente. Zet men voor dien opstal: o , voor de rente: r , voor de terreinwaarde: t en voor het percentage van den rentevoet: p , dan kan men dit schrijven als:

$$o = r \frac{100}{100+p} + r \left(\frac{100}{100+p} \right)^2 + \dots + r \left(\frac{100}{100+p} \right)^n$$

bij een termijn van n jaren;

$$\text{dus: } o = r \frac{100}{100+p} \frac{1 - \left(\frac{100}{100+p} \right)^n}{1 - \frac{100}{100+p}}, \text{ maar } r = \frac{p}{100} t,$$

$$\text{dus } \frac{o}{t} = 1 - \left(\frac{100}{100+p} \right)^n$$

Hieruit volgt, zooals reeds gezegd, dat voor $n = \infty$,

$$\frac{o}{t} = 1; \text{ maar ook, voor } n = 0, \frac{o}{t} = 0, \text{ d. w. z. er is}$$

geen opstal mogelijk; en voor $n = 1, \frac{o}{t} = \frac{p}{100+p}$,

of: de opstal is gelijkwaardig aan één jaar rente. De hiervoor geteekende krommen zijn de dunne, door-

loopende, met een asymptoot $\frac{o}{t} = 1$.

In de tweede veronderstelling is de opleveringswaarde gelijk aan de gemiste rente; met dezelfde teekens geeft dit:

$$o = r + r \frac{100+p}{100} + r \left(\frac{100+p}{100} \right)^2 + \dots + r \left(\frac{100+p}{100} \right)^{n-1}$$

$$\text{dus: } o = r \frac{\left(\frac{100+p}{100} \right)^n - 1}{\frac{100+p}{100} - 1}, \text{ maar } r = \frac{p}{100} t, \text{ dus } \frac{o}{t} = \frac{\left(\frac{100+p}{100} \right)^n - 1}{\frac{100+p}{100} - 1}.$$

Hieruit volgt, zooals voorzien, dat, voor $n = \infty$,

$$\frac{o}{t} = \infty \text{ en overigens dezelfde conclusies als boven.}$$

Dit geeft de gestippelde krommen, haar praktische onbruikbaarheid springt in het oog. Dat voor o in het eene geval een waarde bij aanvang, in het andere een bij het eind is genomen, geeft het verband tussen de lijnen aan: zij zijn het positieve en het negatieve deel van één logarithmische kromme.

In het derde geval komt een nieuwe factor in de berekening, want de eisch van een bepaalde opleveringswaarde van den opstal verplicht den pachter, tot de kosten van onderhoud, die op een zeker percentage (hier 1,5) van die waarde kunnen worden geraamd. Zet men hiervoor k en p' , dan wordt de tweede formule als volgt aangevuld:

$$o + k + k \frac{100+p}{100} + k \left(\frac{100+p}{100} \right)^2 + \dots + k \left(\frac{100+p}{100} \right)^{n-1} = r + r \frac{100+p}{100} + r \left(\frac{100+p}{100} \right)^2 + \dots + r \left(\frac{100+p}{100} \right)^{n-1}$$

maar $r = \frac{p}{100} t$ en $k = \frac{p'}{100} o$, zoodat ten slotte:

$$\frac{o}{t} = \frac{\left(\frac{100+p}{100} \right)^n - 1}{1 + \frac{p'}{p} \left[\left(\frac{100+p}{100} \right)^n - 1 \right]}$$

Hieruit volgt weer, zooals aangegeven, dat, voor $n = \infty, \frac{o}{t} = \frac{p}{p'}$, d.w.z.: de kapitalen moeten omgekeerd evenredig zijn aan de door de houders uit te geven of te missen percentages. Voor $n = 0$ blijft de conclusie natuurlijk dezelfde, voor $n = 1$ wordt de verhouding

$$\frac{o}{t} = \frac{p}{100+p}, \text{ of } o + \frac{p'}{100} o = \frac{p}{100} t:$$

opstal en één jaar onderhoud = één jaar rente.

Deze, de zware, afgebroken, krommen zijn met dikke lijnen met de schaal verbonden, p' is aangenomen op 1,5 en de asymptoten voor tusschenliggende rentevoeten aangeduid om het regelmatig verloop bij stijgen van dat percentage aan te geven.

Deze asymptoten zijn van bijzonder belang, indien men in het erfpachtscontract geen termijn wil opnemen en toch voldoende zekerheid aan pachter en verpachter wil verschaffen. De erfpacht krijgt dan weer het aloude doel om den bezitter van den grond zonder bouwkapitaal samen te brengen met den bezitter van bouwkapitaal zonder voldoende middelen om den grond ook te koopen. Weliswaar vermindert de kans om dien tweeden aan te treffen, naarmate de rentevoet stijgt en de terreinkosten een kleiner deel vertegenwoordigen. Indien de pachter echter op den opstal toch hypotheek kan krijgen, wordt het geval waarschijnlijker. Was de termijn bepaald, dan kon dit zeker op de eenvoudige voorwaarde, dat de hypotheek in denzelfden tijd moest worden afgelost. Indien echter wederzijdsche opzegging mogelijk gemaakt wordt, moet vooruit vaststaan, welke afkopsom de verpachter bij opzegging zal betalen, een afkopsom, die dan minstens gelijk moet zijn aan de onafgeloste hypotheek, zoodat de pachter die kan aflossen of de verpachter hem overnemen. De rest, de door den pachter te waarborgen „vrije” waarde van den opstal, is voor elk moment te bepalen; om den verpachter te verzekeren, dat hij steeds voldoende opstal zal vinden (of onderpand in handen hebben), behoeft slechts de waarde van den asymptoot voor de aanvankelijke bebouwing geëischt te worden om van alle latere eischen van vergrooting van den opstal bij verlenging der erfpacht af te zijn. De mogelijkheid van opzegging is tegelijkertijd de mogelijkheid van conversie in een anderen rentevoet.

Juist de invloed van den hoogerren rentevoet verklaart hoe de erfpacht van een landelijk tot een stedelijk instituut is gegroeid. De asymptoten wijzen in verband met de bouwverordening aan welk deel der terreinwaarde gevolg is van de mogelijkheid van bebouwing, het overige is het gevolg van situatie, waarde van den bodem, of dergelijke; dat deel heeft met erfpacht niet te maken en moet als huur in den „canon” verschijnen. Waar ook dit deel wel altijd zal bestaan, kan dat tegelijk voor de recognitie dienst doen.

De conclusie is dus, dat overal waar de pachter bereid is een opstal te stichten gelijk aan de maximum waarde, erfpacht zonder termijnbepaling kan worden afgesloten; is men hiervan niet verzekerd, dan moet uit de kromme een termijn worden bepaald, waarbinnen opzegging mogelijk blijft. Indien partijen het vooraf eens zijn over de volgende punten, is het geheele contract slechts een formuleering. Die punten zijn: 1. het rentepercentage (p), 2. de opstalwaarde volgens de bouwverordening of volgens over te leggen plannen (o), 3. het percentage der onderhoudskosten (p') en 4. de terreinwaarde (T). De terreinwaarde ingevolge de erfpachtsclausule (t) volgt uit de formule en de canon bedraagt $\frac{p}{100}(T-t)$. Het eenige bezwaar blijft de controle op het onderhoud, maar eigenlijk wordt die door het Bouw- en Woningtoezicht toch al op iedereen toegepast, terwijl hier door

de bepaling van p' nog een extra zekerheid gegeven is. Heeft men de krommen voor enkele waarden van p en p' geteekend, dan kan binnen eenige minuten het resultaat van de vaststelling der vier waarden worden opgemaakt en is de „canon” uit het rijk der speculatie en lichtzinnigheid overgebracht in het gewone gebied van terrein- en bouw-economie.

P. J. WILLEKES MACDONALD B. I.

Alkmaar, 22 October 1919.

STOOKTECHNISCHE REGEERINGSCONTROLE

Nog kort geleden hebben de dagbladen het bericht gebracht, dat de regeering van plan is een commissie in te stellen, welke zich speciaal moet bezighouden met de bestudeering van de wijze, waarop de brandstoffen op elk gebied zoo zuinig mogelijk zullen worden verbruikt.

Het ingrijpen van de regeering op dit gebied is niet nieuw. Reeds eerder heeft zij zich met dit vraagstuk beziggehouden, nl. in 1917, toen de brandstoffenvoorziening hier te lande met den dag ongunstiger werd, in hoofdzaak doordat de aanvoer van brandstoffen uit het buitenland, waarop wij voor het grootste deel waren aangewezen (vóór den oorlog kwam $\frac{9}{10}$ van de hier te lande verstoekte brandstoffen uit het buitenland) steeds schaarscher werd en de productie van onze eigen Limburgsche mijnen nog niet voldoende kon worden opgedreven om dit tekort te dekken. Toen heeft de regeering, teneinde het volk de garantie te geven, dat althans de kolen, die in haar dienst, d.w.z. aan de voor regeeringsopdracht werkende fabrieken, werden verstrekt, met de grootste zuinigheid werden verstoekt, van al deze bedrijven de stooktechnische economie laten controleren. En hoewel men dezen maatregel van verschillende kanten als te drastisch heftig heeft becritiseerd, mag hij toch beschouwd worden als de eerste schrede op een weg, die in de naaste toekomst meer en meer bewandeld zal moeten worden. Want niets is hier te lande in zoo ergerlijke mate verknood als brandstoffen. Men heeft er jarenlang maar op los gestookt en hierbij alleen gelet op een voldoende stoomproductie, opdat de geregelde gang der fabricage geen stagnatie ondervond. Maar het was een zeldzaamheid wanneer op een fabriek tevens werd gecontroleerd of de stoomproductie voldoende economisch plaats vond.

Dit is ook bij de regeeringscontrole aan het licht gekomen. Toen zijn er verscheidene van de gecontroleerde fabrieken van regeeringsleveranties uitgesloten, omdat hare economie niet aan voldoende eischen voldeed. En eerst, toen de fabrieken op deze wijze tot een verbetering van hare economie werden gedwongen, zijn zij hiertoe ook overgegaan, doch zonder het ingrijpen van de regeering ware dit nimmer geschied.

Maar ook in de toekomst, nu een geregelde brandstofvoorziening slechts met het grootste beleid gaande gehouden zal kunnen worden, is de besparing van elk kilogram brandstof noodzaak, omdat deze weer voor andere doeleinden gebezigd kan worden. Bovendien speelt de benutting van de maximale economie op elk gebied een groote rol in het huidige duurtevraagstuk, omdat in de vergroting van de bedrijfszuinigheid de eerste schrede ligt tot de kostprijsverlaging van alle producten. Hoe minder brandstof er per kilogram fabricaat nodig is, des te lager zullen de fabricagekosten hiervan zijn.

Daarom zal de in te stellen commissie geplaatst worden voor een zeer dankbare taak. Want slaagt zij er in om de gewenschte opvoering van het nuttig effect en de hieraan verbonden bezuiniging door te voeren, dan is hiermede het belang van onze geheele natie direct gediend.

De economie van een stookinrichting wordt beoordeeld aan de hand van de warmtebalans, d.i. een overzichtelijk beeld van de warmteverdeling, waarin in procenten is opgegeven, welk deel der in de brandstof

aanwezige warmte voor het doel, waarvoor de stookinrichting is gebouwd, wordt benut (het nuttig effect) en welk deel verloren gaat. Al naar de warmtebalans meer of minder uitgebreid wordt opgesteld, kan hierin dan nog aangegeven zijn langs welke verschillende wegen deze verliezen plaats grijpen.

De hoofdzaak van de warmtebalans is echter het nuttig effect. Dit bedraagt voor de verschillende stookinrichtingen:

soort	nuttig effect
stoomketel	80 pCt.
centrale verwarming	70 „
gewone kachel met circulatie	25 „
gewone kachel zonder circulatie ..	15 „

In de practijk omvat het vraagsuk van een zoo zuinig mogelijke warmtebenutting drie deelen, t.w.:

Het bereiken van een voldoende nuttig effect, het in-stand-houden hiervan en het verhoogen van het nuttig effect.

Het eerste punt is voornamelijk van belang bij het aanschaffen van een stookinrichting. In de industrie wordt hieraan in den laatsten tijd wel voldoende aandacht besteed, omdat de meeste stookinrichtingen door de leveranciers onder garantie van een bepaald nuttig effect worden geleverd. Trouwens, de reusachtige kwanta brandstof, die een industrieel bedrijf per jaar verstoekt, maken, dat een besparing van eenige procenten, omgerekend in guldens, meerdere duizenden per jaar bedraagt.

Uit de opgave van het n.e. hierboven blijkt echter, dat dit punt bij huisbrand een veel grootere rol speelt. Het buitengewoon lage nuttig effect van de inrichtingen, die men in huizen voor warmteproductie bezigt, duidt op een reusachtige brandstofverspilling. Wanneer men aanneemt, dat in ons land per jaar voor huisbrand 3.000.000 ton brandstof wordt gebezigd, dan blijkt, dat een algeheele invoering van centrale verwarming een besparing zou opleveren van 1.500.000 ton.

De controle en instandhouding van het n.e. daarentegen weegt weer in de industrie het zwaarst. Want al moge men daar tegenwoordig bij het aanschaffen van een stookinrichting voldoende op haar n.e. letten, dit alleen is niet voldoende. De practijk heeft geleerd, dat dit cijfer, nadat de installatie eenigen tijd in bedrijf is, sterk achteruit kan loopen. Het is geen uitzondering, dat het n.e. van een stoomketel na enkele maanden van 80 pCt. tot 60 pCt. terugloopt. En dit kan alleen voorkomen worden door een deugdelijke controle, die telkens na een bepaalden tijd herhaald moet worden.

Het sub 3 genoemde punt, het verhoogen van het n.e., omvat in hoofdzaak de vraag of het mogelijk is het n.e. van een stookinrichting nog hooger op te voeren, dan de hierboven gegeven maximale cijfers. In tal van gevallen is dit inderdaad practisch uitvoerbaar, nl. door een juiste benutting van de onbenutte warmte. Hieronder verstaan we de hoeveelheid warmte, die via den schoorsteen verloren gaat. Bij een stoomketel bedraagt deze ca. 10 pCt. De temperatuur in den voet van den schoorsteen is nog ca. 200° C. Deze hitte kan dus voor verschillende doeleinden als verhitte van water nog goed gebruikt worden en dit warme water kan weer dienst doen voor centrale verwarming, warmwatervoorziening, bad- of waschgelegenheden e.d. Men behoeft voor dit doel alleen maar met behulp van een doelmatige inrichting de warmte aan de rookgassen te onttrekken.

Maar ook bij andere warmteomzetting gaan groote hoeveelheden warmte verloren. Zoo is b.v. het nuttig effect van een stoommachine, wanneer men de geproduceerde kracht omrekent op de warmte waarde van de kolen, uiterst gering. Dit komt doordat het grootste deel van de warmte in den afgewerkten stoom, condensaat en koelwater verloren gaat. Hetzelfde is het geval bij gas- en Dieselmotoren. Ook hierbij bedraagt

het verlies meer dan drie vierde van de in de brandstof opgehoopte warmte.

In hoofdzaak zal de oplossing van dit probleem gezocht moeten worden in een juiste combinatie van de bedrijven. Men zal deze zoo moeten combineren en hunne ligging zoo moeten kiezen, dat zij zooveel mogelijk elkanders onbenutte warmte kunnen benutten. Wanneer een electricische centrale vijf wagons kolen per dag verstoekt, dan bedraagt hierbij het verlies via den schoorsteen (gerekend althans, dat het n.e. van de stookinrichting maximaal is) ca. 37.500.000 calorieën. Deze warmtehoeveelheid is voldoende om 300.000 liter water aan de kook te brengen. Op deze wijze kan dus alleen met de onbenutte warmte van de electricische centrale in de meeste steden de geheele stad, inclusief bad- en waschgelegenheden, van warm water voorzien worden, terwijl men tegelijkertijd, dit houde men wel in het oog, per dag een halven wagon kolen uitspaart.

Aannemende, dat in ons land voor industrieele doeleinden per jaar 3.000.000 ton wordt verstoekt, levert dus alleen een deugdelijke benutting der onbenutte warmte een besparing op van ca. 300.000 ton.

Uit het bovenstaande blijkt voldoende, hoe belangrijk de taak is, die de stooktechnisch economische commissie wacht. Maar tevens doen de gemaakte becijferingen zien, dat alleen door massacontrole en dus ook door verbetering van alle bestaande stookinrichtingen de voor het huidige oogenblik zoo noodzakelijke verbetering van de bedrijfszuinigheid zal kunnen worden verkregen. En helaas heeft de onderzinking geleerd, dat men in deze niet al te veel op de medewerking der industrie, voornamelijk van de kleinere bedrijven, mag rekenen. Het is daarom te hopen, dat de commissie, na het beëindigen van haar taak, aan de regeering zal adviseeren tot het uitvoeren van een sterken dwang van hoogerhand op het verkrijgen en in-stand-houden van een zoo zuinig mogelijk verbruik van alle gebezigde brandstoffen. Zoo noodig zou door een wet aan de regeering de bevoegdheid tot een directe controle gegeven kunnen worden.

G. DE CLERCO.

Arnhem.

De schrijver van het artikel De verdenking die op Nederland nog altijd drukt wijst er ons op, dat in het nummer der vorige week in zijn bijdrage telkens gedrukt staat „Volkerenbond”. Prof. Van Vollenhoven had evenwel daarvoor het woord „Volkenbond” gebezigd.

REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED.

Brood. Wellicht zal het mogelijk blijken in Mei a.s. de broodkaarten geheel te doen vervallen.

Maximumprijzen gort. Nu de rijstvoorraad hier te lande tijdelijk schaarsch is geworden, heeft de Minister van Landbouw gemeend door verstrekking van gerst tegen verlaagde prijzen aan de gortpellerijen de gort binnen het bereik te moeten brengen van alle klassen der bevolking. Maximumprijzen zijn voor dit artikel vastgesteld, met ingang van 1 November, in groot-, tusschen- en kleinhandel: kleinhandels-prijs 40 cent per K.G.

Suiker. De suikerproducenten hebben zich tegenover de Regeering verplicht een hoeveelheid van 91.000 ton suiker beneden marktwaarde beschikbaar te stellen, teneinde goedkope suiker aan het publiek te kunnen leveren; de rest der productie kan dan door belanghebbenden tegen hooger prijs verkocht worden. Nu de opbrengst van den oogst niet aan de verwachtingen blijkt te beantwoorden, zal voor de vrije suiker niet met een prijsnoteering van f 90,— per 100 K.G. volstaan kunnen worden, doch zal deze verhoogd moeten worden tot f 94,—.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

	1 November 1919	20 Juli 1914
Ned. (Disc. Wissels.	4 1/2 sedert 1 Juli '15	3 1/2 sedert 23 Mrt. '14
Bel. Binn. Eff.	4 1/2 „ 1 „ '15	4 „ 23 „ '14
Vrsch. in R.C.	5 1/2 „ 19 Aug. '14	5 „ 23 „ '14
Bank van Engeland	5 „ 5 Apr. '17	3 „ 29 Jan. '14
Duitsche Rijksbank	5 „ 23 Dec. '14	4 „ 5 Febr. '14
Bank van Frankrijk	5 „ 21 Aug. '14	3 1/2 „ 29 Jan. '14
Oostenr. Hong. Bk.	5 „ 12 Apr. '15	4 „ 12 Mrt. '14
Nat. Bank v. Denem.	6 „ 7 Oct. '19	5 „ 6 Febr. '14
Zweedsche Rijksbk.	6 „ 13 Juni '19	4 1/2 „ 6 „ '14
Bank v. Noorwegen	5 1/2 „ 11 Mei '19	4 1/2 „ 11 „ '14
Zwitsersche Nat. Bk.	5 „ 21 Aug. '19	3 1/2 „ 19 „ '14
Belgische Nat. Bk.	3 1/2 „ 1 Oct. '19	4 „ 30 Jan. '14
Bank van Spanje ..	4 „ 22 Mrt. '17	4 1/2 „ 24 Sept. '03
Bank van Italië ..	5 „ 10 Jan. '18	5 „ 9 Mei '14
Feder. Res. Bk. N.Y.	3 1/2-4 1/2	—
Javasche Bank....	3 1/2 „ 1 Aug. '09	3 1/2 „ 1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto	Part. disconto	Part. disc.	Call. money
1 Nov. '19	4	4 1/4	4 5/8	4-5/8	—	17-18 1/2
27 O.-1 N. '19	4-1/8	4 1/4-5 1/2	4 1/2-5/8	4-5/8	—	5-18
20-25 O. '19	4-1/8	4 1/2-5	4-1/8	4-5/8	—	4 1/2-7
11-18 O. '19	4-1/8	4-5	4 5/8	4-5/8	—	6-14
28 O.-2 N. '18	3 1/2-4	3 1/2-5	3 1/2-3/2	4-5/8	—	5-6
29 O.-3 N. '17	2 3/4-3 1/4	3-1/4	4 2/2-3/2	4-5/8	—	4
20-24 Juli '14	3 1/2-3 1/2	2 1/4-3/4	2 1/4-3/4	2 1/2-1/2	2 1/2	1 1/4-2 1/2

1) Noteering van 31 October. 2) Het particulier disconto der gemeentewissels was in de afgelopen week 5/8-3/4 pCt. hooger.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

De wisselmarkt was de afgelopen week niet zeer levendig. In het algemeen kwamen er geen groote veranderingen voor. Marken waren regelmatig flauwer. Vooral den eersten dag der week liep de koers sterk terug. Na een kleine reactie op den volgenden dag maakte de daling ook de volgende dagen regelmatig voortgang, terwijl heden zelfs voor 8,— werd afgedaan, een nieuw laagtepunt. Londen was eerder iets beter. Vrijdag werd voor 11,05 afgedaan. Daarna echter weder lager. Parijs onderging weinig verandering. Brussel tamelijk gezocht tot tamelijk sterk stijgende koersen. Ook Weenen iets beter 2,55 na 2,25. New York was eerst teruglopend, ca. 2,62 1/2, daarna weder vaster. Neutrale wissels weinig veranderd, Spanje en Zwitserland iets vaster, Skandinavië iets flauwer. Indië beduidend lager 102 1/4—102 1/2.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen *	Parijs *	Berlijn *)	Weenen *)	Brussel **)	New York **)
27 Oct. 1919..	10.97 1/2	30.15	8.57 1/2	2.40	30.70	2.63 1/8
28 „ 1919..	10.98 1/2	30.40	8.80	2.45	30.85	2.63
29 „ 1919..	10.98	29.72 1/2	8.60	2.45	30.75	2.62 7/8
30 „ 1919..	11.—	29.60	8.47 1/2	2.37 1/2	30.85	2.63 3/8
31 „ 1919..	11.02 3/4	29.70	8.45	2.50	31.52 1/2	2.64 1/4
1 Nov. 1919..	11.01 1/2	29.80	8.42 1/2	2.55	—	—
Laagste d.w. 1)	10.96	29.50	8.30	2.20	30.60	2.62 1/2
Hoogste „ „ 1)	11.05	30.50	9.20	2.60	31.75	2.64 1/2
25 Oct. 1919..	10.96 1/2	30.30	9.22 1/2	2.70	30.77 1/2	2.64 1/2
18 „ 1919..	10.96 1/2	30.55	9.30	2.37 1/2	30.42 1/2	2.64 1/2
Muntpariteit..	12.10 5/8	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48 1/4

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.

1) Particuliere opgave. 2) Noteering van 24 October.

3) idem van 17 October

Data	Stock-holm*)	Kopen-hagen*)	Chris-tiania*)	Zwitser-land*)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
27 Oct. 1919	63.35	56.35	59.95	46.70	50.50	102 1/4-1/2
28 " 1919	63.40	56.40	59.95	46.90	50.60	102 1/4-1/2
29 " 1919	63.25	56.35	60.—	47.10	50.60	102 1/4-1/2
30 " 1919	63.15	56.20	59.90	47.10	50.40	102 1/4-1/2
31 " 1919	63.10	56.20	60.—	47.20	51.10	102 1/4-1/2
1 Nov. 1919	63.—	56.20	59.95	47.25	51.—	102 1/4-1/2
L'ste d. w. 1)	62.90	56.10	59.75	46.60	50.25	102 1/4
H'ste " " 1)	63.60	56.55	60.10	47.35	51.50	102 1/2
25 Oct. 1919	63.40	56.45	60.15	46.75	50.60	103-1/4
18 " 1919	63.85	56.70	60.10	46.80	50.20	103 1/4-3/4
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Londen (in \$ per £)	Zicht Parijs (in frs. p. \$)	Zicht Berlijn (in cents p. 4 Rm.)	Zicht Amsterdam (in cents per gld.)
1 Nov. 1919	4.16.60	8.82	nom.	37 7/8
Laagste d. week..	4.16.60	8.66	nom.	37 13/16
Hoogste " " ..	4.17.75	8.88	nom.	37 7/8
25 Oct. 1919	4.17.75	8.64	nom.	37 5/8
18 " 1919	4.16.—	8.62	nom.	—
Muntpariteit....	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 3/16

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-cenheden	18 Oct. 1919	25 Oct. 1919	Tijdperk 27 Oct.—1 Nov. 1919		1 Nov. 1919
				Laagste	Hoogste	
Alexandrië..	Piast. p. £	97 3/8	97 3/8	97 3/8	97 3/8	97 3/8
*B. Aires 1)	d.p.gd.pes.	55 1/4	55 3/16	55	55 13/16	55 3/8
Calcutta	sh/d.p.rup.	2'0 3/16	2'0 1/8	2'0	2'0 1/8	2'0 1/16
Hongkong ..	id. p. \$	4'3 3/4	4'5 1/2	4'5 1/4	4'6	4'5 1/4
Lissabon	d.p.escudo	27 1/8	27	26	27 1/2	26 1/4
Madrid	Peset. p. £	21.78	21.72	21.45	21.74	21.58
*Montevideo 1	d.p.peso	59 1/4	58 7/8	58 7/8	59 1/2	59 1/4
Montreal....	\$ per £	4.30 1/2	4.31 1/8	4.30 3/4	4.32 3/4	4.31 7/8
*R.d.Janeiro.	d.p.milr.	14 39/32	14 33/32	14 3/4	14 15/16	14 15/16
Rome	Lires p. £	42.31	43.51	43.45	45.20	45.04
Shanghai ..	sh/d.p.tael	6/4	6/6	6/7	6/8	6/6
Singapore ..	id. p. \$	2'4 3/32	2'4 9/32	2'4 1/32	2'4 3/8	2'4 9/32
*Valparaiso..	d.p.pap.p.	11 27/32	11 15/32	11 13/32	11 13/16	11 1/2
Yokohama ..	sh/d.p.yen	2'5 1/8	2'5 1/8	2'5	2'5 3/8	2'5 1/8

* Koersen van den dag voorafgaande aan de data in het hoofd vermeld. 1) Telegrafisch transfert.

GOUD EN ZILVER.

Sedert 29 Juli 1918 worden de dagelijksche ontvangsten en onttrekkingen van goud door de Bank van Engeland tijdelijk niet bekend gemaakt.

NOTEERING VAN ZILVER.

Noteering te Londen		te New York	
1 Nov. 1919.....	65 1/2	121 3/8	
25 Oct. 1919.....	64 1/2	119 1/2	
18 " 1919.....	63 3/4	117 3/8	
11 " 1919.....	62 7/8	117 1/8	
2 Nov. 1918.....	49 1/2	101 1/8	
3 Nov. 1917.....	44 7/8	88 3/8	
20 Juli 1914.....	24 15/16	54 1/8	

N. U. M.

Weekstaat der Nederlandsche Uitvoermaatschappij. Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Bankiers	Buitenl. Schat-kistbilj.	Debet Diverse reken. 1)	5 pCt. Schuld-brieven	Credit Diverse reken. 1)
31 Oct. 1919..	5.549	58.650	2.174	17.164	45.557
23 " 1919..	6.148	58.650	2.127	17.164	44.857
16 " 1919..	4.753	58.650	2.113	17.164	44.477
9 " 1919..	4.276	58.650	2.110	17.164	43.789
31 Oct. 1918..	2.084	53.200	70.400	14.614	97.581

1) Beide rekeningen omvatten, behalve garantiewissels in portefeuille tot het bedrag der buitenl. schatkietsbiljetten, in hoofdzaak garantiewissels in depôt bij de Ned. Bank.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 1 Nov. 1919.

Activa.

Binnenl. Wis-sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f108.661.219,33 B.-bk. " 766.738,41 Ag.sch. " 40.528.118,80	f 149.956.076,54
Papier o. h. Buitenl. in disconto	—
Idem eigen portef. Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	f 48.186.958,—	—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	H.-bk. f166.168.797,33 B.-bk. " 17.905.233,82 Ag.sch. " 93.196.495.21 1/2	f 277.270.526,36 1/2
Op Effecten	f 272.223.426,36 1/2	
Op Goederen en Spec.	f 5.047.100,—	277.270.526,36 1/2
Voorschotten a. h. Rijk	3.787.531,95 1/2
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud f 56.411.425,— Muntmat., Goud " 575.755.904,56 1/2	f 632.167.329,56 1/2
Munt, Zilver, enz.	" 4.954.562,81	
Muntmat., Zilver	637.121.892,37 1/2
Effecten	Bel. v. h. Res.fonds. f 4.521.257,25 id. van 1/8 v. h. kapit. " 3.938.409,62 1/2	8.459.666,87 1/2
Geb. en Meub. der Bank	3.312.000,—
Diverse rekeningen	51.686.290,25
		f 1.179.780.942,36

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	" 5.000.000,—
Bankbiljetten in omloop	" 1.068.073.800,—
Bankassigmenten in omloop	" 3.282.197,52 1/2
Rekening-Courant saldo's:	
Van het Rijk	f —
Van anderen	" 72.770.185,95 1/2
Diverse rekeningen	" 10.654.758,88
	f 1.179.780.942,36
Beschikbaar metaalsaldo	f 407.544.473,34
Op de basis van 2/3 metaaldekking	" 178.719.236,64 1/2
Minder bedragen bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	" 2.037.722,365,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	Meer	Minder
Disconto's	8.789.972,38 1/2	
Buitenlandsche wissels		85.584,—
Beleeningen	38.325.875,71 1/2	
Goud	50,55	
Zilver	47.974,42 1/2	
Bankbiljetten	57.663,075,—	
Part. Rek.-Crt. saldo's		18.152.509,02

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bank-biljetten	Andere opschbare schulden
1 Nov. 1919	632.167	4.955	1.068.074	76.052
25 Oct. 1919	632.167	4.907	1.010.411	92.941
18 " 1919	632.170	4.758	1.013.204	78.893
11 " 1919	632.173	4.662	1.015.774	66.600
4 " 1919	632.186	4.807	1.021.460	58.451
27 Sept. 1919	631.763	5.008	1.000.138	66.693
20 " 1919	631.690	4.905	989.558	78.479
13 " 1919	631.577	5.830	995.715	82.014
6 " 1919	631.587	5.801	1.003.950	66.211
30 Aug. 1919	635.593	5.823	1.002.879	72.730
23 " 1919	638.640	5.868	987.544	66.650
16 " 1919	646.533	5.792	996.647	79.149
9 " 1919	646.533	5.822	1.004.122	76.992
2 Nov. 1918	701.453	8.168	1.025.572	61.473
4 Nov. 1917	683.724	7.290	863.057	59.473
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Disconto's		Beleeningen	Beschikbaar Metaal-saldo	Dekking-percentage
	Totaal	Hiervan Schatkist-promessen rechtstreeks			
1 Nov. 1919	149.956	86.000	277.271	407.544	56
25 Oct. 1919	141.166	85.000	238.945	415.636	58
18 „ 1919	142.813	89.000	227.312	417.741	58
11 „ 1919	127.119	76.000	229.635	419.592	59
4 „ 1919	123.773	69.000	231.681	420.245	59
27 Sept. 1919	123.673	61.000	216.579	422.639	60
20 „ 1919	130.927	65.000	211.468	422.222	60
13 „ 1919	136.139	65.000	213.829	421.095	59
6 „ 1919	122.819	50.000	220.151	422.589	60
30 Aug. 1919	111.649	47.000	236.647	425.494	60
23 „ 1919	86.755	28.000	240.259	432.844	61
16 „ 1919	101.330	40.000	234.006	436.277	61
9 „ 1919	107.751	52.000	234.038	435.244	60
2 Nov. 1918	144.649	115.500	129.546	491.672	65
4 Nov. 1917	72.542	61.000	95.129	505.602	75
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 ¹⁾	54

¹⁾ Op de basis van $\frac{2}{5}$ metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	25 October 1919	1 November 1919
Aan schatkistpromessen..	f 412.850.000,—	f 430.910.000,— ¹⁾
waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	„ 85.000.000,—	„ 86.000.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 95.014.000,—	„ 98.370.000,—
Aan zilverbons	„ 38.769.042,50	„ 39.361.414,50

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Naast de per mail ontvangen gegevens worden de telegrafisch bekend geworden totaalcijfers der obligo's en uitzettingen en het beschikbaar metaalsaldo van latere data opgenomen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschb. schulden
25 Oct. 1919.....	***	***	409.000	
18 „ 1919.....	***	***	413.000	
11 „ 1919.....	***	***	402.500	
20 Sept. 1919.....	156.063	2.794	289.025	90.788
13 „ 1919.....	156.163	2.750	287.688	94.228
6 „ 1919.....	155.149	3.072	281.703	101.298
30 Aug. 1919.....	155.375	2.885	277.162	110.367
27 Oct. 1918.....	81.664	17.179	175.000	51.444
27 Oct. 1917.....	81.664	17.440	175.000	47.618
25 Juli 1914.....	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Beschikbaar metaal-saldo	Dekking-percentage
25 Oct. 1919		222.500	***	***	88.250	***
18 „ 1919		226.500	***	***	87.250	***
11 „ 1919		218.500	***	***	87.000	***
20 Sept. 1919	12.239	19.909	180.332	17.296	83.104	40
13 „ 1919	12.262	19.012	184.779	15.411	82.738	42
6 „ 1919	12.467	18.349	186.993	14.776	81.780	41
30 Aug. 1919	12.083	18.733	183.649	22.711	80.968	41
27 Oct. 1918	7.361	33.606	65.134	25.502	53.816	44
27 Oct. 1917	7.361	33.606	65.134	25.502	53.816	45
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 ²⁾	44

¹⁾ Sluitpost der activa. ²⁾ Op de basis van $\frac{2}{5}$ metaaldekking.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opschb. schulden	Disconto's	Div. rekeningen ¹⁾
6 Sept. 1919 ..	953	1.511	1.115	1.506	438
30 Aug. 1919 ..	951	1.491	1.177	1.514	485
23 „ 1919 ..	949	1.448	1.151	1.524	416
16 „ 1919 ..	945	1.497	1.129	1.516	423
7 Sept. 1918 ..	816	1.621 ²⁾	960	1.129	168
8 Sept. 1917 ..	679	1.260	867	910	729
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluitpost der activa. ²⁾ Hiervan zilverbons 261 dz. gld.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
29 Oct. 1919	88.064	84.455	336.578	28.500	319.379
22 „ 1919	88.040	83.413	336.865	28.500	319.438
15 „ 1919	88.082	83.705	338.436	28.500	320.505
8 „ 1919	88.127	84.406	339.486	28.500	321.603
30 Oct. 1918	73.948	64.203	287.585	28.500	266.704
31 Oct. 1917	56.026	42.401	187.210	28.500	161.091
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekking-percentage ¹⁾
29 Oct. '19	53.908	80.715	22.753	116.182	22.058	15,88
22 „ '19	78.634	83.143	22.410	144.707	23.078	13,80
15 „ '19	34.345	82.602	22.225	99.852	22.827	18,70
8 „ '19	57.231	81.707	23.151	120.332	22.171	15,45
30 Oct. '18	57.752	95.356	29.634	133.978	28.195	17,23
31 Oct. '17	59.044	92.813	43.844	122.366	32.074	19,30
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 $\frac{1}{2}$

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehenskassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dekking-percentage ¹⁾
23 Oct. 1919	1.114.157	1.094.481	9.158.626	30.323.285	34
15 „ 1919	1.114.562	1.095.112	9.083.295	29.986.916	34
7 „ 1919	1.115.449	1.095.983	9.035.083	29.862.330	34
30 Sept. 1919	1.115.881	1.096.571	9.045.020	29.784.100	34
23 Oct. 1918	2.661.357	2.547.308	2.910.884	16.420.768	34
23 Oct. 1917	2.513.826	2.404.459	992.404	10.138.698	34
23 Juli 1914	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
23 Oct. 1919	30.289.185	8.586.524	20.776.700	9.130.700
15 „ 1919	32.513.670	11.063.712	20.792.500	9.056.100
7 „ 1919	30.525.228	9.106.316	20.903.200	9.009.300
30 Sept. 1919	33.859.042	13.019.450	20.954.300	9.019.200
23 Oct. 1918	18.732.525	9.058.939	12.173.000	2.903.000
23 Oct. 1917	11.543.093	5.735.434	6.537.600	979.100
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

OOSTENRIJKSCH-HONGAARSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden Kronen.

Data	Metaal en buitenl. goud-wissels	Disc. en beleeningen	Bijzondere schuld van Oostenrijk en Hongarije	Bankbiljetten	Rek. Crt. saldi
21 Oct. '19 ¹⁾	325.698	13.764.365	32.524.000	47.393.195	8.218.308
14 „ '19	324.836	13.437.618	32.954.000	46.334.134	8.260.800
7 „ '19	330.702	13.436.200	32.954.000	45.203.196	8.375
30 Spt. '19	330.556	13.435.826	32.954.000	45.783.793	8.609.072
23 Juli '14	1.589.267	954.356	—	2.159.759	291.270

¹⁾ waarvan 260.782 goud, 8.034 buitenlandsche goudwissels en 56.882 munt- en muntmateriaal zilver.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
30 Oct. '19	5.575.485	1.978.278	287.618	838.841	25.450.000
23 " '19	5.575.148	1.978.278	288.833	797.190	25.400.000
16 " '19	5.574.831	1.978.278	289.870	796.812	25.150.000
9 " '19	5.574.475	1.978.278	290.603	790.257	25.050.000
31 Oct. '18	5.443.298	2.037.108	320.127	1.382.407	18.800.000
1 Nov. '17	5.327.485	2.037.108	253.481	721.773	12.150.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljetten	Rek. Crt. Particulieren	Rek. Crt. Staat
	1.145.650	667.907	1.295.162	36.973.791	3.106.906	63.398
	1.013.645	671.919	1.305.089	36.768.745	3.030.223	79.344
	1.007.054	671.523	1.327.166	36.799.436	2.762.245	70.668
	928.667	684.587	1.305.185	36.726.249	2.762.461	56.712
	876.990	1.052.963	824.150	30.782.046	2.876.163	175.898
	736.358	1.153.626	1.125.021	22.018.321	2.679.067	39.256
	1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. sald.	Beleening van buitenl. voorl.	Beleening van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleening	Circulatie	Rek. Crt. part.
29 Oct. '19	343.308	87.355	480.000	378.246	4.680.065	2.097.654
23 " '19	343.776	89.768	480.000	364.738	4.669.044	2.100.577
16 " '19	343.212	91.490	480.000	350.199	4.683.030	2.082.531
9 " '19	345.454	91.490	480.000	338.242	4.692.951	2.024.299

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goud	Waarvan voor dekking F. R. Notes	Waarvan in het buitenland	Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
12 Sept. '19	2.068.867	1.299.535	—	69.632	2.621.228
5 " '19	2.067.052	1.281.504	—	69.818	2.611.697
29 Aug. '19	2.066.788	1.258.917	—	69.138	2.580.629
22 " '19	2.074.285	1.234.298	—	68.416	2.553.534
13 Sept. '18	2.023.558	1.190.072	5.829	52.481	2.295.031
14 Sept. '17	1.374.949	529.597	52.500	51.085	644.567

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Waarvan Kapitaal	Algem. Dekkingspercentage 1)	Percent. Gouddekking circulatie
12 Sept. '19	2.116.843	2.649.514	85.140	43,3	49,6
5 " '19	2.202.085	2.559.081	84.996	48,1	48,7
29 Aug. '19	2.178.272	2.446.310	84.926	48,3	49,1
22 " '19	2.137.221	2.487.074	84.730	47,8	48,7
13 Sept. '18	1.910.178	2.284.107	78.689	51,1	51,9
14 Sept. '17	335.778	1.368.782	59.368	74,4	82,2

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's met inbegrip van het kapitaal.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
5 Sept. '19	774	15.233.886	1.342.058	13.510.339	1.921.549
29 Aug. '19	773	14.964.914	1.324.374	13.233.658	1.919.905
22 " '19	773	14.957.118	1.286.143	13.262.644	1.897.928
15 " '19	769	14.930.870	1.359.099	13.372.969	1.882.701
6 Sept. '18	735	12.999.208	1.192.072	11.368.823	1.461.373

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 3 November 1919.

De arbeidersonlusten gaan voortdurend verder hun funesten invloed op het herstel van het economisch leven, althans zooals dit vóór den oorlog was geconstelleerd, uit te oefenen. Meer en meer wordt van arbeiderszijde de idee gepropageerd, dat de economische structuur geheel moet worden gewijzigd en waar dit niet geschiedt met de wapenen der revolutie, zooals in Rusland, trachten de werknemersgroepen dit te doen door langs den weg van stakingen het regelmatig functioneeren der wereldmachine onmogelijk te maken en zóó langzamerhand den weg te banen tot een andere productiewijze, of dan toch stellig tot een andere winstverdeling. Het is teeknend, dat juist de groepen, die het meest van belang zijn voor de goede voorziening in de wereldbehoefden, het sterkst op den voorgrond treden en het verst gaan in het stellen harer eischen.

Thans komt dit weder naar voren in de actie der mijnwerkers in de Vereenigde Staten van Amerika. Weliswaar heeft de Regeering daar dadelijk stelling genomen tegen deze stakingsbeweging, doch het valt af te wachten of met een verklaring van „misdadige handeling”, toegepast op de mijnwerkersstaking, veel zal worden uitgericht. Thans is nog geen enkel perspectief te bekennen en staan de partijen zeer scherp tegenover elkaar. Toch is het niet onmogelijk, dat tot een vergelijk zal worden gekomen. In ieder geval heeft de markt te Wallstreet nog niet op de thans heerschende toestanden gereageerd, althans niet in eenigszins beteekenende mate. Het publiek is gewend geworden aan onlusten van allerlei aard in de arbeiderswereld en legt er zich bij neer, in de hoop, dat het toch wel tot een bevredigende regeling zal komen. Zelfs is er eenige meerdere kooplust ontstaan in verband met het tot stand komen van een leening ad. 250 millioen Dollar ten behoeve van het Engelsche Gouvernement. Weliswaar moet de opbrengst hiervan dienen als compensatie voor oudere vervallen leeningen, doch in ieder geval ziet men er het principe in van credietverleening aan sommige Europeesche Staten, hetgeen aan de handelsbeweging en aan den normalen stand van sommige valuta's zeer zeker ten goede zal kunnen komen.

Hoewel de omzetten niet van grooten omvang waren, was de stemming dus geenszins ongeanimeerd te noemen. Zelfs bestond meerdere belangstelling voor spoorwegwaarden, in verband met de publicatie van de ontvangsteijfers van enkele ondernemingen. Ook de aandelen der United States Steel Corporation waren gezocht, ondanks de nog steeds voortdurende staking in de metaalnijverheid en dit in verband met het slinken der voorraden en het, tengevolge hiervan, stijgen der staalprijsen. Weliswaar werkt de geldmarkt nog niet mede, doch aan den anderen kant is het zeer dure geld van enkele weken geleden thans op ietwat lager niveau aangekomen, zoodat tengevolge hiervan geen bijzondere ongerustheid meer bestaat.

De beurs te Londen heeft langzamerhand hetzelfde aspect aangenomen, dat vrijwel alle beurzen met een gedeprimeerde eigen valuta opleveren. De beleggingsmarkt is geheel verlaten, waartegenover dan gesteld kunnen worden speculatieve excessen op speciale gebieden. Op het oogenblik staan de aandelen van Zuid-Afrikaansche mijnondernemingen wel in het centrum der belangstelling, nadat zij sedert het uitbreken van den oorlog voortdurend verwaarloosd zijn gebleven. Omtrent de oorzaken dezer beweging is reeds één en ander hier ter plaatse in het overzicht der vorige berichtsperiode aangekondigd. De impuls echter gaat feitelijk van Parijs uit; daar ter plaatse toch richt men zich meer en meer op de z.g. „valuta”-waarden, nu bij gebrek aan binnenlandsch materiaal de mogelijkheid tot speculatie in deze richting eenigszins is verkleind. Het Londensche publiek zelf beoordeelt de speculatie in mijnwaarden zeer sceptisch en richt meer zijn belangstelling op petroleum- en rubberaandelen. Ook de aandelen der Grand Trunk Maatschappij zijn eenige dagen lang het middelpunt geweest, waaromheen de interesse zich groepeerde, in verband met berichten, dat de Canadeesche Regeering zou overgaan tot overname van het spoorwegsysteem.

Bijzondere belangstelling trokken ook Russische waarden, waarbij echter wel van eenige kunstmatigheid van de zijde der betrokken syndicaten moet worden gesproken.

In tegenstelling tot de speculatieve bedrijvigheid heerscht, zooals reeds werd opgemerkt, op de beleggingsmarkt vrijwel volkomen kalmte, hoewel de emissie van £ 3½ millioen 5½ pCt. obligaties Soedan, uitgegeven a 95½ pCt. met de garantie van de Engelsche Regeering en aflosbaar a 105 pCt., een onbetwistbaar succes heeft kunnen behalen. Ook de 8 pCt. tienjarige Sterlingschatbiljetten van de Chineesche Regeering ten bedrage van £ 1,8 millioen en tot den

wacht, nl. een extra-uitkeering aan aandeelhouders. Nochtans kon het fonds zich goed in prijs handhaven, althans in vergelijking met de algemeene lusteloosheid, die voor tabaksaandeelen overheerschend is gebleven.

De afdeling voor *suikerwaarden* heeft een tijdelijke opleving ondergaan, die echter reeds spoedig moest plaats maken voor een meer kalme tendens. De koersen der onderscheiden fondsen hebben weliswaar niet veel variaties aangehouden, doch de stemming bleef aan het slot eenigszins ongeanimeerd. Reeds gedurende vele dagen vinden in suikerwaarden bijna geen omzetting plaats, in tegenstelling met den uiterst levendigen handel, waarvan voor enkele maanden deze waarden blijk hebben gegeven. Aan den anderen kant komt echter ook niet veel materiaal ter markt, hetgeen de verklaring vormt voor de omstandigheid, dat van een gedediceerd flauwe stemming geen sprake kan zijn. Alleen de minder courante soorten hebben hun opwaartsche beweging van de vorige week met een min of meer scherpe reactie moeten boeten.

Voor de met de suikercultuur in verbinding staande ondernemingen op bankgebied bestond slechts weinig interesse, met uitzondering dan van aandelen Nederlandsch Indische Handelsbank, welke instelling overgaat tot het emitteeren van f 10.000.000 nieuwe aandelen ad 225 pCt., uitsluitend voor aandeelhouders. Het geplaatste aandelenkapitaal wordt op deze wijze tot f 45.000.000 verhoogd. De handel in claims vond in de achter ons liggende dagen in groote omzetting en tot stijgende koersen plaats.

	28 Oct.	31 Oct.	3 Nov.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	191 ³ / ₄	191 ³ / ₄	191 ³ / ₄	
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	229 ³ / ₈	226 ³ / ₈	228	- 1 ³ / ₈
Rotterd. Bankvereniging . .	149 ³ / ₈	149	148 ⁷ / ₈	- 1 ¹ / ₂
Amst. Superfosfaatfabriek . .	149 ⁷ / ₈	149 ⁷ / ₈	149 ⁷ / ₈	
Van Berkel's Patent	156	155 ¹ / ₂	143	- 13*
Insulinde Oliefabriek	244 ³ / ₄	240	241 ¹ / ₂	- 3 ¹ / ₄
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	102	102	102	
Ned. Scheepshouw-Mij.	170	—	—	
Philips' Gloeilampenfabriek	724 ¹ / ₂	720	749	+ 24 ¹ / ₂
R. S. Stokvis & Zonen	540	540	545	+ 5
Vereenigde Blikfabrieken . . .	130 ¹ / ₄	130	132	+ 1 ³ / ₄
Compania Mercantil Argent.	281 ³ / ₄	283	283	+ 1 ¹ / ₄
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	286 ¹ / ₄	280 ³ / ₄	285 ¹ / ₂	- 3 ¹ / ₄
Handelsver. Amsterdam	615	603 ¹ / ₂	609 ¹ / ₄	- 5 ³ / ₄
Holl. Transatl. Handelsver.	122	120	121 ³ / ₈	- 3 ¹ / ₈
Linde Teves & Stokvis	207 ¹ / ₂	206	205	- 2 ¹ / ₂
Van Nierop & Co's Handel-Mij	184 ¹ / ₄	183 ¹ / ₂	183 ¹ / ₂	- 3 ¹ / ₄
Tels & Co's Handel-Mij	155 ¹ / ₂	151	150	- 5 ¹ / ₂
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	334	345 ¹ / ₂	354	+ 20
Kon. Petroleum-Mij.	851 ¹ / ₂	840 ³ / ₄	846 ¹ / ₂	- 5
Orion Petroleum-Mij.	89 ¹ / ₂	89	90 ¹ / ₄	+ 1 ¹ / ₄
Steaun Romana Petr.-Mij. . . .	181 ¹ / ₂	181 ¹ / ₂	169 ³ / ₄	- 11 ³ / ₄
Amsterdam-Rubber-Mij.	247 ¹ / ₂	246 ¹ / ₄	249 ¹ / ₂	+ 2
Nederl.-Rubber-Mij.	118	118	119 ¹ / ₂	+ 1 ¹ / ₂
Oost-Java-Rubber-Mij.	327	331 ¹ / ₂	335	+ 8
Deli-Maatschappij	513	499 ¹ / ₂	507 ¹ / ₂	- 5 ¹ / ₂
Medan-Tabak-Maatschappij . .	265	268	263 ¹ / ₂	- 1 ¹ / ₂
Senembah-Maatschappij	477	466 ¹ / ₄	475	- 2

* ex div.

De *Amerikaansche markt* bleef uiterst stil onder den invloed van de arbeidsonlusten in de Vereenigde Staten. Toch viel, in aansluiting aan Wallstreet, geen verkoopdrang op te merken, zoodat de koersen slechts onbetekenende verschillen aantoonde.

	28 Oct.	31 Oct.	3 Nov.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry	140	139	139 ⁷ / ₈	- 1 ¹ / ₈
Anaconda Copper	145 ¹ / ₄	142 ¹ / ₂	143 ⁷ / ₈	- 1 ¹ / ₈
Un. States Steel Corp.	112 ⁷ / ₈	112 ³ / ₈	113 ¹ / ₂	+ 5 ¹ / ₈
Atchison Topeka	94 ¹ / ₄	93 ⁷ / ₈	93 ¹ / ₂	- 3 ¹ / ₄
Southern Pacific	112 ¹ / ₄	111 ¹ / ₂	111 ¹ / ₂	- 3 ¹ / ₄
Union Pacific	132	131 ¹ / ₈	131	- 1
Int. Merc. Marine afgest.	64	63 ¹ / ₁₀	64 ³ / ₄	+ 3 ¹ / ₈
" " " " prefs.	168 ¹ / ₈	169 ³ / ₈	170 ¹ / ₁₀	+ 2 ³ / ₁₀

De *geldmarkt* was op enkele dagen uiterst stroef en geld op prolongatie was dan moeilijk verkrijgbaar. Zelfs stelde zich de notering één dag op 5¹/₂ pCt. Daarna echter werd de markt kalmer; de notering verliet de berichtperiode op 4³/₄ pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

4 November 1919.

Sedert het vorige weekbericht hebben aan de graanmarkten in Noord- en Zuid-Amerika geene belangrijke

prijsfluctuaties plaats gevonden. Wel zijn voor de meeste artikelen de prijzen iets hooger dan eene week geleden, doch van belangrijke prijsstijgingen is geen sprake. Slechts zijn aan de markt te Chicago de eerste termijnen vrij wat gestegen, voornamelijk door de verwachting van geringere aanvoeren bij het uitbreken der intusschen ook werkelijk begonnen staking aan de kolenmijnen. In Argentinië blijven de verscheping een flinken voortgang maken, doch een werkelijk vasten ondertoon schijnt de markt ook daar nog niet te hebben. De voorraden maïs en tarwe, welke nog op verscheping wachten en waarbij, wat maïs aangaat, zich nog eene belangrijke hoeveelheid bevindt van den in het voorjaar van 1918 binnengehaalden oogst, zijn blijkbaar nog van zoo'n grooten omvang, dat nog veel moet worden verscheept vóór de markt reageert op gebeurtenissen, welke anders eene vaste stemming zouden veroorzaken. Lijnzaad maakt hierop eene uitzondering, omdat voor dit artikel nog steeds goede vraag bestaat in Noord-Amerika en verschepingen daarheen nog steeds voortgaan, en van vrees van een te groot overschot voor dit artikel geen sprake kan zijn. De regen, waarover in Argentinië den laatsten tijd is geklaagd en die eene ongunstige invloed zou hebben uitgeoefend op de te velde staande tarwe, heeft eigenlijk geene prijsverhooging ten gevolge gehad.

Van maïs en tarwe mag in Argentinië met vrij groote zekerheid worden aangenomen, dat de nieuwe oogst binnen zal zijn lang voor de oude voorraden zullen zijn opgeruimd, hetgeen bij de groote nog beschikbare voorraden ook wel te verwachten was, zoodat slechts sterke uitbreiding van de Europeesche vraag aan den overvloed een einde zal kunnen maken. Het wil ons echter toeschijnen, dat voorloopig van zulk eene uitbreiding niet veel sprake zal kunnen zijn. De verschepingen van tarwe zoowel als van maïs naar West-Europa zijn bij voortduring voldoende voor het verbruik in die landen. Maanden lang is zelfs voor maïs die aanvoer zoo overvloedig geweest, dat de prijzen zich steeds bewogen beneden import-pariteit. Slechts in den allerlaatsten tijd is daarin eenige verandering gekomen. Met het naderen van den winter vermeerdert blijkbaar reeds het verbruik, zoodat oude voorraden verdwijnen en in de afgelopen week zijn weder meer lonende zaken in voedergraan van Argentinië naar de West-Europeesche landen mogelijk geweest. Toch behoeft hiervan niet dadelijk eene zeer groote vermeerdere der verschepingen het gevolg te zijn, want in Engeland bijvoorbeeld zijn de aanvoeren van maïs en buitenlandsche haver nog steeds zóó groot, dat telkens geklaagd wordt over den slechten prijs, welke voor de inlandsche haver te krijgen is. Het groote bezwaar tegen eene vermeerdere van den omvang der graanzaken naar Europa blijft nog steeds het gebrek aan koopkracht in de meer Oostelijk gelegen landen, welke zich gedwongen zien zich in hunne aankopen tot het alleruiterste te beperken. Het ziet er naar uit alsof deze toestand nog geruimen tijd zal moeten voortduren en dus de overvloed in Argentinië voorloopig zal blijven bestaan.

Tot nog toe heeft ditzelfde verschijnsel zich in de Vereenigde Staten slechts in veel mindere mate vertoond. Van zijne tarwe blijft men zich daar bij voortduring op bevredigende wijze ontdoen, terwijl de maïs bijna geheel in het land zelf kan worden gebruikt en de andere graansoorten van veel mindere beteekenis zijn. De Noord-Amerikaansche maïsoogst is behouden binnengekomen en de maïs is van zeer goede kwaliteit, zoodat reeds verwacht wordt, dat zij nog in deze maand geschikt zal zijn om ter markt te worden gebracht. Maïsprijzen in Noord-Amerika zullen zich dienen te richten naar de prijzen der varkens, die weder tot vrij groote hoogte afhankelijk zijn van de vraag voor export naar Europa. Ook hier geldt weder hetzelfde bezwaar der geringe koopkracht, waartegenover echter te rekenen valt met de geringere productie in Europa van artikelen der veeveelt dan in de jaren vóór den oorlog.

Oogstberichten zijn over het algemeen gunstig. Slechts schijnt in Argentinië de haver sterk geleden te hebben van de regens, waarvan wij hierboven reeds spraken. Uit Noord-Amerika komen gunstige berichten, ofschoon de met tarwe bezaaide oppervlakte belangrijk beneden die der laatste oorlogsjaren schijnt te zijn. Uit Engeland en Frankrijk hoort men geene klachten meer over droogte, daar intusschen voldoende regen is gevallen. Gebrek aan arbeidskrachten bestaat echter nog voortdurend, vooral in Frankrijk, evenals in Duitschland, waar zelfs beweerd wordt, dat landerijen in de groote graanstreken van het Noorden en Oosten dientengevolge onbebouwd zijn gebleven. Het schijnt, dat in de naaste toekomst ook Roemië, volgens sommige misschien zelfs Zuid-Rusland, weder graan zal exporteerden. In Zuid-Rusland schijnt de laatste oogst zeer goed te zijn geweest, doch wij kunnen nauwelijks gelooven, dat

Noteringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Nov.	Mais Dec.	Haver Dec.	Tarwe Nov.	Mais Nov.	Lijnzaad Febr.
1 Nov. '19	226	131 ^{3/8}	72 ^{1/8}	13,80	6,95	25,60 ³⁾
25 Oct. '19	226	125 ^{3/4}	71 ^{1/4}	13,85	7,45	25,20 ³⁾
1 Nov. '18	226	112 ^{7/8}	66 ^{1/8}	11,55	5,35	19,75
1 Nov. '17	226	117 ^{1/4}	58 ^{3/8}	11,90 ⁴⁾	8,10	14,05
1 Nov. '16	190 ^{1/4} 1)	84 ^{1/4}	53 ^{3/8}	15,10 ¹⁾	7,98 ¹⁾	22,15 ¹⁾
20 Juli '14	82 1)	56 ^{3/8} 1)	36 ^{1/2} 1)	9,40 ²⁾	5,38 ²⁾	13,70 ²⁾

1) per Dec. 2) per Sept. 3) per Nov. 4) per Jan.

De noteringen te Buenos Ayres zijn van 31 Oct. 1919, 25 Oct. 1919, 2 Nov. 1918, 2 Nov. 1917 en 1 Nov. 1916.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	3 Nov. 1919	27 Oct. 1919	3 Nov. 1918
Tarwe	—	—	—
Rogge (No. 2 Western) ..	—	—	—
Mais (La Plata)	420,—	375,—	—
Gerst (48 lb. feeding)	440,—	440,—	—
Haver (38 lb. white clipped)	23,50	22,25	—
Lijnkoeken (Noord-Ame- rika van La Plata-zaad)	300,—	290,—	—
Lijnzaad (La Plata)	835,—	825,—	—

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor verbruik in Nederland.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	27 Oct.-1 Nov. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tijdvak 1918	27 Oct.-1 Nov. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tijdvak 1918	1919	1918
Tarwe	—	139.426	9.044	—	104.098	2.920	243.524	11.964
Rogge	—	10.632	—	—	19.953	—	30.585	—
Boekweit	—	4.170	—	—	—	—	4.170	—
Mais	1.454	127.868	—	—	5.908	4.590	133.776	4.590
Gerst	—	71.484	—	—	62.315	—	133.799	—
Haver	—	37.430	—	—	7.333	—	44.763	—
Lijnzaad	2.740	76.758	—	—	23.663	—	100.421	—
Lijnkoek	525	57.188	—	—	200	—	57.388	—
Tarwemeel	—	47.839	756	—	37.435	6.068	85.274	6.824
Andere meelsoorten	2.649	36.636	19.716	—	10.708	4.286	47.344	24.002

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor het Buitenland.

Artikelen.	27 Oct.-1 Nov. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tijdvak 1918	27 Oct.-1 Nov. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tijdvak 1918	1919	1918
Tarwe	—	222.637	287.707	—	—	—	222.637	287.707
Mais	—	14.372	90.191	—	—	—	14.372	90.191
Rogge	—	56.712	5.174	—	—	—	56.712	5.174
Tarwemeel	—	144.506	68.918	—	—	8.807	144.506	77.725
Gerst	—	62.537	24.172	—	—	—	62.537	24.172
Haver	—	123.757	—	—	—	—	123.757	—
Lijnkoeken	—	2.412	—	—	—	—	2.412	—
Andere meelsoorten	—	119.991	40.478	—	—	9.510	119.991	49.988

met de ongeregelde toestanden, welke daar heerschen, uitvoer van eenige beteekenis in dit seizoen nog mogelijk zal zijn. Van Roemenië schijnen wij echter toch werkelijk eenigen uitvoer, vooral van mais, doch ook van tarwe, te kunnen verwachten. Zelfs wordt uit Londen bericht, dat reeds eene partij mais uit een der Donau-havens verscheept zou zijn en de Engelsche Regeering heeft onlangs den maximumprijs, voor Europeesche mais vastgesteld op 65/-, gelijk aan dien voor Plata-mais. Er zijn nog geene overeenkomsten gesloten; voor den uitvoer van mais uit Roemenië naar Duitschland, en de Donau-landen, doch hierover worden besprekingen, gehouden. Bovendien is er sprake van onderhandelingen, tusschen Duitschland en Argentinië over de financiering van den verdere invoer in Duitschland van Argentijnsch graan, waarvoor dan in Argentinië eene leening met een looptijd van eenige jaren zou worden gesloten.

Nederland. In ons land is in de afgelopen week gebleken, dat de voorraden voedergraan bij de verbruikers allengs zeer sterk zijn geslonken en als gevolg daarvan is de maisprijs nog weder belangrijk gestegen voor spoedig leverbare partijen, welke gretig zijn opgenomen. Terwijl op 20 October de prijs voor loco Plata-mais te Rotterdam ongeveer f 345 per 2000 K.G. was, is gisteren zelfs f 430 betaald. De vroege sneeuwval schijnt hieraan veel schuld te hebben gehad, doch na den eersten schrik is weder veel goedkoper gekocht. De waarde blijft echter ongeveer f 400/410. Latere posities zijn veel minder waard in overeenstemming met de wereldmarkt, doch ook daarvoor bestaat veel meer attentie, dan eenigen tijd geleden. De Regeering blijft voortgaan met den verkoop harer Amerikaansche gerst tot onveranderden prijs. Ook voor andere voederartikelen is de vraag verbeterd met als gevolg daarvan verhoogde prijzen. Hetzelfde geldt voor lijnzaad en terwijl in den laatsten tijd nu en dan eens eene enkele zaak voor lagen prijs tot stand kwam, zijn nu weder eenige partijen door Nederlandsche olieslaggers gekocht tot hooger prijs in overeenstemming met de waarde in Argentinië. Ook voor de in Nederland liggende voorraden bestaat weder betere vraag.

SUIKER.

Het oogsten en verwerken der bieten wordt overal voortgezet. In ons land neemt het een geregeld verloop en

ook in Duitschland is dit het geval voor zoover kolongebrek geen stagnatie veroorzaakt. De oogst aldaar zal van het jaar echter niet voldoende zijn om de binnenslandsche consumptie te kunnen bevredigen. Tsjecho-Slowakye daarentegen heeft reeds witte suiker voor uitvoer disponibel, welke o.a. op de Londensche markt tot Sh. 72/- f.o.b. Hamburg wordt aangeboden.

Bij de zeer vaste stemming op de verschillende suikermarkten werd de verkoopprijs van witte Javasuiker te Londen verhoogd tot Sh. 72/6 c.i.f. Continent.

Uit Java kwamen geen nieuwe berichten van verkoopen. De laatste partij van 30.000 tons, die uit oogst 1920 verkocht is, schijnt voor de Royal Commission bestemd te zijn.

De Handelsvereniging te Batavia geeft de volgende specificatie van Javasuikerfischepingen van 1 April tot 31 Augustus:

	1919	1918	1917	
Nederland en Ned. v.o.	17.545	—	—	tons
Engeland	103.873	8.433	107.107	„
Frankrijk	10.812	13.135	6.000	„
Zweden	8.774	—	—	„
Noorwegen	21.071	—	4.853	„
Italië	2.621	2.950	—	„
Spanje	7.020	—	—	„
Roemenië	3.984	—	—	„
Griekenland	7.186	3.375	—	„
Turkije	17.146	—	—	„
Suez	—	3.350	6.027	„
Port-Said v.o.	18.458	5.625	12.197	„
San Francisco	—	—	10	„
Vancouver	3.000	—	—	„
Singapore	29.957	93.633	61.095	„
Britsch-Indië	120.664	128.360	94.960	„
China	600	9.547	501	„
Hongkong	84.349	100.950	65.057	„
Japan	76.488	117.127	25.770	„
Siam	105	1.558	11.946	„
Australië	18.265	—	—	„
Diverse havens	3.302	100	—	„
Totaal	555.220	488.143	395.523	tons

Uit Amerika berichten Willett & Gray, dat de regeerings-

controle, niettegenstaande de jongste tegenspraak, toch op 31 Dec. a.s. zal ophouden. De stemming aan de markt aldaar was vrij opgewonden met koopers voor Cuba-suiker Maart/Mei-afscheep tot 7/8 c. f.o.b.

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 22 October 1919.

Prijzen van Amerikaansche katoen zijn in het begin van de week iets flauwer geweest, doch hebben zich sedert al weer hersteld. Dit komt hoofdzakelijk door de slechte weerberichten uit Texas. De voorloopige schatting van de firma Neill Brothers voor dezen oogst bedraagt 11.700.000 balen, inclusief linters met voorbehoud, dat er in October geen vorst komt en het weer verder normaal blijft. Zij schatten de totale voorziening voor het geheele seizoen op 18.310.000 balen en meenen, dat dit voor alle behoeften ruim voldoende zal zijn. De vooruitzichten van den volgenden oogst zijn waarschijnlijk beter, omdat er nu weer voldoende kunstmeststoffen verkrijgbaar zijn en dit kan reeds in het voorjaar invloed op de markt hebben. Intusschen schijnt er nog steeds een groote schaarschte aan goede klassen te bestaan en prijzen daarvan stijgen bijna dagelijks.

De vraag naar Amerikaansche garens voor het binnenlandsch verbruik is niet zoo levendig geweest als de vorige week, maar er is nog wel wat gedaan en prijzen zijn weer hooger. De exportvraag is wat levendiger, speciaal voor China in 42/2 en voor Bombay in 30er en 40er enkel, terwijl ook 40er en 44er mule voor de ververijen grif verkocht worden. Holland en de Scandinavische landen doen niet veel, doch er zijn groote zaken gedaan voor Duitschland, zoowel in Amerikaansche als Egyptische garens. De positie van Egyptische garens wordt steeds sterker en prijzen zijn de laatste weken spronggewijze gestegen. Hoewel de vraag op alle soorten betrekking heeft, is deze toch naar de betere kwaliteiten het sterkst.

De doekmarkt wordt geheel beheerscht door de sterke positie der verkoopers. Alle fabrikanten hebben groote orders afgesloten en zijn alleen bereid nieuwe orders te accepteren tegen hun eigen prijzen. Men meent, dat er dan ook minder zaken zullen worden afgesloten en dat vele orders teruggezonden zullen worden wegens te lage biedingen. Hoewel dit laatste in vele gevallen is geschied, wordt er toch nog dagelijks gekocht, zelfs tegen de allerhoogste prijzen en voor zeer late levering. De vertraging in het telegramverkeer wordt den laatsten tijd weer erger en dit maakt de positie van overzeesche verkoopers natuurlijk nog moeilijker.

	15 Oct. '22 Oct.	15 Oct. '22 Oct.
Liverpoolnoteeringen (loco)	T.T. op Indië 2/0 1/4 2/0 1/8	
F.G.F. Sakellaridis	31,00 34,00 T.T. op Hongkong 4/2 1/2 4/5 1/4	
G.F. No. 1 Oomra	15,10 15,35 T.T. op Shanghai 6/3 6/6	

Noteeringen voor Loco-Katoen.
(Middling Uplands).

	3 Nov. '19	27 Oct. '19	20 Oct. '19	4 Nov. '18	4 Nov. '17
New York voor Middling . . .	39,05 c	37,40 c	35, — c	30,70 c	28,80 c
New Orleans voor Middling	39,50 c	37,50 c	35,63 c	29,50 c	27,56 c
Liverpool voor Middling	25,22 d	24,42 d	22,72 d	22,05 d ¹⁾	21,92 d ²⁾

¹⁾ Good Middling Texas.
²⁾ 2 November 1917 Good Middling.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaansche havens.
(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '19	Overeenkomstige perioden	
	31 Oct. '19	1918	1917
Ontvangsten Gulf-Havens..	1527	1510	1963
„ „ Atlant. Havens			
Uitvoer naar Gr. Brittannië	1072	507	835
„ „ 't Vasteland.		406	424
„ „ Japan etc...		43	34

Vorraden in duizendtallen	31 Oct. '19	1 Nov. '18	2 Nov. '17
Amerik. havens	1402	1225	946
Binnenland	1006	1088	788
New York	?	98	99
New Orleans	?	295	207
Liverpool	?	193	342

KAPOK.

(Opgave van de Makelaars Gebrs. van der Vies, Amsterdam.)
Kapokstatistiek op 31 October 1919.

Importeurs:	Aanvoer	Verkoop	Voorraad
	tot 31 Oct.	tot 31 Oct.	op 31 Oct.
S. & W. Birnbaum	3918	3918	—
H. G. Th. Crone	3209	3190	19
Edgar & Co.	964	964	—
Van Eeghen & Co.	1412	1166	246
Hermaus Marsman & Co.	807	807	—
Ind. Handels Comp.	700	700	—
Landbouw-Mij., „Geboegan”	442	214	228
Mirandolle Voûte & Co. . .	10235	10235	—
Arnold Otto Meyer	1299	—	1299
Nederlandsche Regeering .	6059	6059	—
W. Tengbergen & Co.	1200	200	1000
Weise & Co.	239	239	—
Order	7214	7214	—
	37698	34906	2792

Prijs van prima Kapok op 31 October	Voorr. op 1 Jan.	Aanv. tot 31 Oct.	Verk. tot 31 Oct.	Voorr. op 31 Oct.
ca. 75 cts. in 1919	—	—	—	—
geen noteering in 1918	—	—	—	—
150 a 160 cts. in 1917	750	6326	7076	—
52 a 53 cts. in 1916	4253	27635	29985	1903
40 1/2 a 50 cts. in 1915	6579	70107	72017	4669
40 1/2 a 42 1/2 cts. in 1914	6733	72179	74540	4372
42 a 42 1/2 cts. in 1913	3053	75312	71416	6949
44 a 45 cts. in 1912	4178	76301	74390	8089
45 cts. in 1911	798	47121	47871	48
37 a 38 cts. in 1910	13274	48577	61255	696

WOL.

Bericht van Gebrs. Van der Vies.

Van de bij de 4e wolveiling aangeboden
589 balen La Plata-wol
300 „ Kaap-wol
311 „ Spaansche wol
110 „ Hollandsche wol
werden onder goede belangstelling verkocht
445 balen La Plata-wol
270 „ Kaap-wol
6 „ Hollandsche wol

Voor de fijne fabrieks- en kamwollen bestond goede vraag, vooral van de zijde van het Buitenland, dat veel wol van de veiling nam. Tilburg kocht slechts enkele partijtjes en bleek niet in de koopende lijn. Ook de Crossbreds Lamwollen en Pieces van niet te grove kwaliteit werden grif genomen voor buitenlandsche rekening. De zeer grove Crossbreds- en Hollandsche wollen bleken meest onverkocht, terwijl alle Spaansche wol onverkooft bleek tengevolge van te hooge limieten.

Prijznoteeringen.

Kaap medium snow white	Fl. 7,— tot Fl. 7,50.
„ grease van medium length „	8,— „ „ 8,25.
Montevideo Supra Kamwol	10,50 „ „ 11,—.
„ „ Fabriekswol	9,50 „ „ 10,50.
Patagonië Merino Supra	9,50 „ „ 10,50.
B A. Crossbreds No. 11	6,25 „ „ 6,50.
Mont. „ „ V	4,50 „ „ 4,75.
Mont. „ „ Lamswol 11/111 „	5,— „ „ 5,20.

basis g.z.w.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	IJzer Cleo. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
3 Nov. 1919..	nom. 99.17/6	273.-/-	32.-/-	44.10/-	
27 Oct. 1919..	nom. 98.7 6	273.12 6	29.17/6	45.-/-	
20 „ 1919..	nom. 107.7/6	281.15/-	29.-/-	45.-/-	
4 Nov. 1918..	nom. 122.-/-	334.-/-	30.-/-	52.-/-	
6 Nov. 1917..	nom. 110.5/-	262.17/6	30.-/-	52.-/-	
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.
RIJNVAART.

In de afgelopen week werd alle beschikbare scheepsruimte grif aangenomen. De huren varieerden tusschen 8 en 10

cents per ton per dag. Veel Amerikaansche kolen voor Duitschland werden te Rotterdam aangevoerd. Ook voor Antwerpen werden veel schepen aangenomen voor huren van 10 tot 12 cents per ton per dag. Te sleepen was er voldoende. Het sleeploon naar de Ruhrhavens bedroeg einde der week 50-cents-tarief + 65 cents. De verschepingen in de Ruhrhavens gingen wederom iets beter, aangezien de aanvoeren uit de mijnen weder toenamen. Alle ruimte werd dan ook aangenomen tegen een vracht van 28 tot 40 pf. per ton per dag, terwijl het sleeploon naar Mannheim/Strassburg 65 pf. per Centner bedroeg. De waterstand bleef zeer ongunstig. Cauber Pegel wees einde der week Meter 0,98 aan.

SCHEEPVAART.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/ R'dam	Odessa Rotter- dam	All. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotter- dam	Bristol Kanaal	Rotter- dam	Engel- land
27 O./1 Nov. 1919	—	—	1) f 75,-	2) 8/6	175/-	2) 65/-
20/25 Oct. 1919	—	—	1) f 75,-	2) 8/6	180/-	2) 65/-
28 O./2 Nov. 1918	—	—	—	50/-	—	225/-
29 O./3 Nov. 1917	—	—	—	30/-	—	145/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 1/4	1/11 1/4	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bor- deaux	Genua	Port Said	La Plata Rivier	Rotter- dam	Gothen- burg
27 O./1 N. 1919 ²⁾	54/-	85/-	75/-	50/-	f 10,-	Kr. 40
20/25 Oct. 1919	52/6	77/6	67/6	47/6	„ 10,-	„ 70,-
28 O./2 N. 1918	69/-	101/3	200/-	120/-	—	—
29 O./3 N. 1917	69/-	101/3	195/6	125/-	„ 32,50	„ 187 1/2
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rûst)	Vladivo- stock West Europa	Chili West Europa (salpeter)
	27 Oct./1 Nov. 1919....	120/-	175/-	—
20/25 Oct. 1919....	125/-	180/-	—	230/-
28 Oct./2 Nov. 1918....	275/-	500/-	—	190/-
29 Oct./3 Nov. 1917....	260/-	550/-	—	185/-
Juli 1914....	14/6	16/3	25/-	22/3

1) Per ton stukgoed. 2) Voor Britsche schepen.

3) Voor neutrale schepen onder geallieerd time charter.

4) Vrij.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

Overige noteringen per ton van 1015 K.G.

ADVERTENTIËN

De N.V. Nederlandsche Huistelefoon-Maatschappij

ROTTERDAM

Telefoon 3600

AMSTERDAM

Telefoon N 5580

'S-GRAVENHAGE

Telefoon H 280, 300

LEEWARDEN

GRONINGEN

Telefoon 1555

ARNHEM

Telefoon 2723

levert uit voorraad TELEFOON-, SCHEL-, ELECTR. KLOK-INSTALLATIES, etc., in huur en koop.

Herstelt en onderhoudt onder garantie ook alle niet door haar uitgevoerde installaties.

PROSPECTUS GRATIS.

GRONINGSCH E CREDIET- EN HANDELSBANK

GRONINGEN, APELDOORN, APPINGEDAM, ASSEN, EN VEENDAM

Kapitaal f 5.000.000,—

Geplaatst en volgestort f 2.500.000,—

Reserves ruim. f 478.000,—

VERSCHAFT BEDRIJFSKAPITAAL AAN
LANDBOUW, HANDEL EN NIJVERHEID

INCASSO — DEPOSITO — SAFE DEPOSIT

PRACTISCH EFFECTENBOEK

ter vereenvoudiging van administratie en
ten gebruikte voor de vermogensbelasting

Prijs f 1,25

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij NIJGH & VAN DITMAR'S UITG.-MIJ. Rotterdam.

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD

AMSTERDAM

Geregelde Passagiers- en
Vrachtdienst met nieuwe,
moderne post-stoomschepen

TUSSCHEN

AMSTERDAM

EN

ZUID-AMERIKA

VIA

DOVER, BOULOGNE s/M., CORUNA, VIGO,
LISSABON, LAS PALMAS, PERNAMBUCO,
BAHIA, RIO DE JANEIRO, SANTOS, MONTE-
VIDEO en BUENOS AIRES.